

PERIÒDICH QUINZENAL, ARTISTICH, LITERARI Y CIENTÍFICH

Any IV

Barcelona 15 de Febrer de 1883

Núm. 80

Se publica 'ls dias 15 y últim de cada mes					Fundador: Carlos Sanpons y Carbó		Se publica 'ls dias 15 y últim de cada mes		
PREUS DE SUSCRIPCIÓ	ANY	SEMESTRE	TRIMESTRE	MES	DIRECTOR		PREUS DE SUSCRIPCIÓ PAGANT EN OR	ANY	SEMESTRE
Espanya	60 rals	32 rals	18 rals	6 rals	FRANCESCH MATHEU		Cuba y Puerto-Rico	5 pesos forts	3 pesos forts
Països de l' Unió Postal	80 »	44 »	24 »	»	Redacció y Administració: Unió, 28		Filipinas, Méjich y Riu de la Plata	6 » »	3 50 » »
Se paga per endavant. — Números solts 4 rals							Y en los altres països, los preus d' Espanya y además lo franqueig		

SUMARI

TEXT.— *Crònica general*, per Jascinto Laporta.— *Nostres grabats*, per Eduart Tàmaro.— *Discurs llegit en l' acte de la distribució de premis del Certàmen celebrat a Valls*, per Angel Guimerà.— *..* (poesia), per Ramon E. Bassegoda.— *Una visita*, per Narcís Oller.— *Romans* (poesia), per Arthur Masriera y Colomer.— *Lord Byron* (continuació), per J. Franquesa y Gomis.— *Amorosa* (poesia), per Ferrant Agulló y Vidal.— *Lo doctor D. Lluís Roca y Florejachs*, per Joseph Fiter é Inglés.— *Las festas de Valls*, per X.— *Avis als subscriptors*.

GRABATS.— *D. Lluís Roca y Florejachs*.— *Notas d' hivern*, composició de D. A. Solà.— *Ricart Wagner*, orla de Riquer.— *Inauguració de la via de Calafell a Valls*.— *La tomba de Wagner*.— *Estudi del natural*, composició de J. Pahissa.— *Lo Geni de las Arts*, escultura de Mr. Mercicé.

CRÓNICA GENERAL

Na'n tenim vuyt dies de Quaresma; vuyt dies há que ha retornat la calma perturbada per la gatzara del Carnaval. Lo Carnaval es curt y encara dura massa; ab tres dies ni hi ha més de lo que cal pera marejar á tothom. En aquests tres dies molts s' han divertit y molts altres s' han fet l' ilusió de que 's divertian. Diuhen qu' es una cosa que va molt bé pera trencar la monotonía de la vida que 's fa en lo demás del any; no hi estich conforme: avuy ja 'l Carnaval ab prou feynes representa l' extrem d' expansió de la gent divertida, y per lo que toca á ésser una luxuriant manifestació del bon humor que va per dissiparse al entrar lo temps de les mortificacions y penitencies, ja ningú ho diu sériament, per poch

D LLUIS ROCA Y FLOREJACHS

† lo dia 2 de Decembre de 1882

que haja conegut la manera d' ésser de la gent dels nostres dies. Lo poble ha de tenir uns quants dies pera esbravarse, diuhen; però, esbravarse ¿de qué? Lo Carnaval ja ha passat de moda, porque ja no respon á res; si en altres épocas se comprenia que hi fos, en la present no té cap rahó d' ésser; per aixó va morint, decayent cada any, ha entrat ja á l' agonía y no hi ha humanament qui 'l fassa revifar. Aquest any ha anat molt fret, y més hi anirá encara 'ls anys vinents. Los balls de costum no han estat desanimats, pero ni son ja lo qu' eran avans ni poden durar gaire més sino 'ls va aguantant lo jovent aficionat á diversions en que no hi fa lo mellor paper la moral; ara com ara, á una persona com cal, ja quasi li fa vergonya 'l confessar que va als balls del Liceo; no 's pot negar que son espectacles en certa manera encisadors, pero tampoch negará ningú que si s' esborressen dels nostres costums no hi perdriam pas gran cosa. Que 'l ball de máscaras no es sempre escandalós ja ho crech; á les hores no es més que una distracció un xich tonta.

**

No es cosa de passar en silenci lo fet de la inauguració del carril de Valls. Los vehins de aquesta important població catalana, fins ara vila y de quinze dies ensá ciutat, somniavan feya molts anys aquesta mellora, havian tingut molts cops esperansa de lograrla, pero sempre lo seu desitx se quedava sens satisfer; al cap-de-vall han vist arribar á

ses portes la locomotora y s'han pogut felicitar de que una via férrea 'ls pose en comunicació ab la capital de Catalunya, de la que fins ara havían estat més apartats de lo que mereixia la importancia de la rica y culta població de Valls. Aquest succés era natural que fos celebrat, com aixís va esser, ab extraordinaries festes, de les que no 'n faré aquí la ressenya, perque es cosa que mereix article apart y 'l lector lo trobará en un altre lloch de aquest número.

**

D' un fet altament horrible que ha passat prop del Valle (Jerez) s'han ocupat alguns periódichs, explicant un d'ells, que sabent un capitá de la guardia civil que s'havia executat en lo punt sobredit una sentència de mort, decretada per una societat de lladres y assessins, practicá algunes investigacions, resultant de elles que fou assassinat ara fa uns dos mesos un home de Benaocaz, per quatre dels socis y en presencia de dotze ó catorze més, que farien sens dubte 'l paper de jutjes; 'l infelís fou degollat y enterrat després en un camp; diu que 'l capitá citat posá á la disposició del jutje d' instrucció de Sant Miquel á catorze dels autors del crim, un d'ells depositari de la societat, ab diners de la mateixa, y ademés reglaments y papiers d' importancia que va poder recullir.

Un corresponsal de Madrid nos ha fet saber després, que la referida lliga de criminals compta ja ab uns vint mil prosélits, que aquests bandolers se juramentan y que 'l faltár als compromisos ó negarse á fer lo que mana 'l Comité Central se paga molt car; alguns d'ells han desaparegut sens saber com, y molts han mort assassinats á mans de sos *confreres*. Los presos per complicitat en tan terribles successos puján ja á més de cinquanta, y 's diu que ha estat cridat á Madrid lo jutje de Trujillos, home de reconeguda energia, que será nombrat jutje especial pera enténdres ab los de la *Ma Negra*, aixís los anomenan.

No calía més que descuydarse un xich y ab la pressa ab que, segons notícies, ha anat creixent la criminal associació, aviat nos hauriam trobat que 'ls bandolers constituïan dins de Espanya una veritable potencia.

**

Lo Czar de Russia, creyent ja restablerta la calma que s'havia perturbat en l'imperi moscovita d'ensá dels successos que s'iniciaren ab l'assassinat del emperador Nicolau, ha decidit celebrar la cerimonia de sa coronació pel Maig vinent. Ab tal motiu ha publicat un manifest en que fa saber «á sos fidels súbdits» que ha plagut á Deu cridarlo al trono de sos antecessors «los soberans de totes les Russies, del reyalme de Polonia y del Gran ducat de Finlàndia, inseparables del imperi rus;» diu que se acosta l'hora «de conformarse ab la voluntat de Deu y de realisar son sagrat vot» y acaba demanant al cel que l'ajude á cumplir la promesa que feu, de servir á sa patria y «al poble que Deu ha somés á sa dominació.»

**

Les coses de Fransa continuan excitant la curiositat de la gent política.

Com ja s'esperava tothom, lo Senat no ha volgut aprobar lo projecte de lley votat per la Cambra de Diputats, relatiu als pretendents, y ha aprovat una proposició dels senyors Waddington y Say, que diu: «Tot membre d'una família que haja regnat á Fransa que execute públicament algun acte de pretendent ó una manifestació que tinga per objecte atentar á la

seguretat del Estat, será castigat ab lo desterro. Lo procés s'instruhirá ja devant de la *Cour d'assises*, ja devant del Senat, constituït en Tribunal de justicia.» La opinió dels diputats está molt lluny d'esser única, per lo que toca á aquest punt, y es probable que lo que 'l Senat proposa no s'avinga ab lo parer de cap de las fraccions en que está dividit aquell cos legislatiu.

Los tribunals han absolt al príncep Bonaparte, processat ab motiu del manifest que ha estat causa de tot lo rebombori, y entre aixó y 'ls desacerts de molts amichs del govern y de molts altres que no essentho li fan també un flach servey ab sa intemperancia al ocuparse de la qüestió que tan inoportunament ha somogut á la vehina república, es de témer que la cosa arribará á un punt, que si es aventurat precisar, no ho es tant assegurar que de cap manera será de profit pera la Fransa, més que de res necessitada de la calma y la prudencia de tots pera enfortir ses institucions y guanyar altra vegada 'l prestigi que per ses propies culpes va perdre al morir lo darrer imperi.

Mentres tant, havent dimitit lo ministeri sens que haja tingut successor definitiu fins á l'hora present, y excitats los ánims cada dia més ab incidents com lo que 's promogué en la Cambra de Diputats ab motiu d'una interpelació anunciada pe 'l celeberrim Mr. Paul de Casagnac, tan destre en l'us de certa classe d'arguments, los que de veres estiman la Fransa no tenen pas motiu de donarse per satisfets del estat actual y es natural que temin per la sort futura de sa patria.

**

Estava á punt de traslladar al paper aquesta crónica, que tenia ja ordenada *in mente*, y sentía una dolça satisfacció al pensar que podria á la fi acabarne una que no contingués cap noticia funerària; ja la veyá feta y estava content; però en mala hora vingué una trista nova que ha esvanit aquell goig meu. Un telégrama de Venecia nos ha fet saber que acaba de morir en aquella ciutat lo célebre compositor Ricart Wagner. Aquesta vegada sí que l'art musical ha sofert una pèrdua que jo no sabia com ponderar, ni 'l ferho m'escauria, essent com reconech que só en aqueix punt quasi tan llech com la meytat dels crítichs musicals qu'he conegut fins avuy dia.

No cal parlar aquí del gran mestre alemany, prou conegut pera que puga prescindir d'escriuren una biografia; ses obres han estat judicades, tal volta ab massa passió per part de amichs y d'adversaris, però sempre deixant conèixer als que més apartats viuhén de les discussions artístiques, lo paper importantíssim que Wagner ha dessempeñat en l'evolució progressiva de l'art musical contemporani. Ab sa mort, bé's pot assegurar (y no crech que per dirho ningú m'excomunique) que ha desaparegut lo més colossal dels compositors del nostre temps.

JASCINTO LAPORTA.

NOSTRES GRABATS

D. LLUIS ROCA Y FLOREJACHS

Véjes l'article continuat en altre lloch del present número.

NOTAS D' HIVERN

Obra del jove dibuixant D. A. Solá son aquestas apuntacions ben caracterizadas que titula notas d'ivern, en las que ha fet gala de

viva imaginació y d'una observació molt atinada de tots los variats y al mateix temps agradables efectes que solen produhirse en la accidentada naturalesa durant la mes crua estació del any.

Son prou vistosos generalment aquests efectes, pera oferir camp á tot bon artista y per lo tant, al dibuixar lo Sr. Solá las apuntacions que reproduhim, ha demostrat sa molta suficiencia y las bonas dots de que disposa pera son difícil art en lo que es necessari que no escatime la perseverancia en los estudis y ensaigs pera arribar á produhir bonas obras artístiques que sian dignes de majors encomis.

RICART WAGNER

Ja en altrás ocasions s'ha ocupat LA IL·LUSTRACIÓ CATALANA del notabilíssim compositor alemany Ricart Wagner, qual especial estil ha format una nova escola y avuy ab lo trist motiu de sa mort, ocoreguda lo dia 14 del corrent mes de Febrer á Venecia, reproduhint son retrato, conmemora de nou son recort pera dollders vivament ab tot lo mon musical de sa pèrdua als 69 anys de sa edat, puig havia nascut á Leipzig lo dia 22 de Maig de 1813.

Feya alguns mesos que residia á Venecia, ahont pensava passarhi l'hivern, quan l'últim dimars, propositantse donar un passeig en góndola, se trobá atacat d'ofech; cridat un metje, lo trobá desmayat en brassos de sa muller, no pogué combatrers la parálisis, y lo célebre compositor morí rodejat de sa muller, son fill y quatre fillas.

Fa molts poch mesos que dirigí en lo Conservatori Veneciá sa sinfonía, escrita quan jove, *Benedetto Marcello*; y al acabar deixá la batuta sobre lo faristol y exclamá: «Ja no dirigiré més; ja no escriure més, *Parsifal* será ma última obra.» ¿Per qué? li preguntaren. «Perque moriré prest», contestá lo mestre.

Lo cadavre de Wagner ha sigut traslladat á Bayreuth, assistint al enterro representants del rey de Babiera, las autoritats civils y militars, gran número de comissions y una multitud extraordinaria.

Los pintors de Munich ab atxas y totas las societats corals de la mateixa ciutat reberen lo cadavre á l'estació ab banderas ab llassos de crespó negre, trobantshi present la societat *Wagner*, y tocantse la marxa fúnebre de Beethoven.

La viuda de Wagner refusá los esplendits funerals que 's proposava fer la ciutat de Venecia, donant expressivas gracias á Italia per las mostrás de simpatía que havia prodigat á son marit.

INAUGURACIÓ DE LA VIA DE CALAFELL Á VALLS

Lo dia 31 del passat Jañer se inaugurá lo nou trajecte del Ferrocarril directe á Madrid, en la secció de Calafell á Valls, de lo que dona idea nostre grabat reproduhint: l'aspecte de la estació de Valls, lo grandió pont de pedra sobre lo Gayá; las magníficas pedreras de Roda, que son propietat y explota la Empresa de dit ferrocarril; l'arch de ramatje alsat á Valls lo dia de la inauguració, dedicat á D. Francisco Gumá y als forasters; y una vista del acte de la distribució de premis del Certámen literari que iniciá la florent ciutat de Valls.

Al peu de las mateixas vistas descritas, pot véures també lo plano topogràfic del trassat general de la via desde Barcelona á Valls, obra del il·lustrat ingenier Sr. Xaudaró.

LA TOMBA DE WAGNER

Senzilla y al mateix temps poética y consoladora, com calia al gran artista que tan profundisá los secrets de l'armonía; tal es la tom-

ba de Wagner. S'alsa en una de sas propietats, recordant son nom duas senzillas pedras monumentals, y encloent aquestas una frondosíssima vegetació, en la que campejan algunas flors; creixenthi també los vividors esbarzers, los que ab la tupida massa del fullatje, tancan lo pas als profans y obligan á esguardar desde certa distancia, lo venerat lloch ahont reposan las cendras de un geni.

ESTUDI DEL NATURAL

Pródiga la naturalesa, ofereix inagotables assuntos á la inspiració de l'artista; y d'ella en J. Pahissa, que prou vegadas ha ocupat ab lluhiment las planas de LA IL·LUSTRACIÓ, ha tret lo tema pera sa nova composició, com totas las sevas, ben concebuda, executada ab gran esment y de un efecte molt agradable.

LO GENI DE LAS ARTS

Ab valentia propia de un gran artista ha tractat Mr. Mercié aquest assumpto, esculpint un grupo que respira vida y veritat com á perfecte traducció del tema emprés.

Campeja principalment l'indómit corcer, de magnífica estampa y de variats moviments, que agitan tota sa musculatura; com també l'inspirat artista, s'agita y expandeix á manera de fogós corcer, quan concebut un assumpto corra y se daleix pera sa realisació, per tots los indrets que sas forsas y sa imaginació li sugereixen.

Domina son talent aquests impulsos, com també li dona la palma la constant intuició de la bellesa; y aquests altres elements, sens dubte ha volgut figurarlos l'excelent esculptor, en las duas figuras que completan sa obra, digne successora de las sobrias y ben entesas composicions antigues, com també es notable producció de las teorías de las escolas modernes.

EDUART TÁMARO.

DISCURS

LLEGIT EN L'ACTE DE LA DISTRIBUCIÓ DE PREMIS DEL CERTÁMEN LITERARI CELEBRAT Á VALLS

PERMETEU que vos dirigisca la paraula en aquesta hora solemne, en substitució del Excelentíssim Sr. D. Víctor Balaguer, d'aquest home insigne que, ab sa ploma y ab sa inteligencia, tant ha contribuït á despertar l'esperit genuïnament patri, y al que heu honrat, honrantvos al mateix temps vosaltres, dignes individus del «Círculo Español,» nombrantlo president del certámen literari qual festa estem celebrant.

Coneixent que ma missió no més deu concretarse á no deixar abandonat aquest lloch per la obligada ausencia de mon mestre y company en lletres y en amor á Catalunya, á qui la política espanyola obliga avuy per avuy á permanecer á Madrid, curt te d'esser lo cansanci que vos produhirá l'entendre, puig que, ab ben pocas paraulas me creuré haver complert ab vosaltres, ab mos companys de jurat y ab nostre ilustre president.

Mes per pocas paraulas que us diga, serán aquestas las suficients, y prou francas y esplícitas, pera regraciárvos á vosaltres, senyors iniciadors de la present solemnitat, en nom de tot lo catalanisme, del que en aquestos moments tinch l'atreuiment de créurem intérprete, per haver disposat que la llengua de tots los actes oficials del certámen sia la de Catalunya; que es la única que 'n podem dir ab tot orgull ben nostra, porque en ella, millor que en qualsevol

altra, manifestem als que 'ns rodejan los sentiments tal com nos naixen en l'ánima, sent per sa sobrietat y energia la que més escau al carácter reposat y senser dels fills d'aquesta terra.

Y vos regracio ab més reconeixement encara, senyors, porque haventvos inspirat en la més alta noblesa, disposareu que 's donés entrada en aquest torneig de las lletres y de las ciencias, ab igualtat de drets y d'honors, á totas las llengües que viuen dintre de la nació espanyola; tant á la que alsada sobre totas las altres, per disposició que nosaltres no hem firmat, senthi part; te recompensas y privilegis, y pera l'us y profit d'ella sola una academia pagada ab fondos del Estat; com á aquellas altres que 's migran desheredadas en un recó de sa mateixa pátria, casi forasteras en ella, y per vergonya que fassi 'l dirho, ventejadas ignominiosament dels setials del Foro y del clos august dels Parlaments; desatesas en los Municipis y en los temples; castigadas en los estudios, com si fossen renechs en boca dels noys las paraulas que sas mares amorosas los hi varen ensenyar en lo bressol; y fins arrancadas d'arrel, aquestas llengües, dels llabis dels agonisants, pera que en l'hora en que 's reasumeix tota una vida, no 's puga eternisar en los testaments, junt al amor als fills, l'amor al idioma natiu que simbolisa aquí á Catalunya, com á Galicia, com á las Vascongadas, com á Valencia, com per tot, l'adoració á la familia, al poble, á la patria.

No sou, donchs, egoistas, vosaltres que al solemnisar lo fet més important pera aquesta encontrada, com ho es lo veure arribar á las portas de Valls, á aquestas portas que ja no 's tancan, y darrera de las quals ja no 's vetlla, sinó en las fábricas y en los estudios; al veure arribar l'héroe dels temps moderns, armat de punta en blanch, ab son plomall de glopejant fumera; l'héroe que no esclavisa, sinó que dona la llibertat, que es la civilisació; que no humilia, sinó aixeca; que no traspasa 'ls cors, sinó las montanyas; no sou egoistas vosaltres, fills de Catalunya, repetesch, que heu brindat avuy franca entrada á tots los fills de las provincias espanyolas, pera que prenguessen part en las alegrías de vostra ánima.

Y com avuy ho ha fet sempre 'l poble de Valls; y com lo poble de Valls ho ha fet sempre tot lo restant de la terra catalana. Hi hagué un temps en que 'ns arrancaren fins las armas pera defensarnos dels malfactors y de las feras de las montanyas, sols deixantnos, pera més vergonya, la ganiveta amarrada á la taula: mes ab ella, olvidant odis, feyam la creu al pa pasat ab nostras llágrimas, y al só de la cadena nos lo partiam ab nostres hostes.

Be es veritat que avuy Catalunya té amarrada l'arma dels temps moderns, que es la llengua; mes així y tot beneheix ab ella sos amichs y enemichs, y ab aqueixa mateixa llengua 'ls crida á seure á la taula de la inteligencia, que es lo present certámen.

Al nostre país, y ab ell al actual renaixement patri, que per tot arrela, se l'acusa, senyors, de pretendre l'us de privilegis en detriment d'altres regions, y d'aspirar també á estendre per tota Espanya son carácter y sa dominació. ¿Quí que hagi trepitjat un sol pam de terra catalana pot sostenir semblant desvari? Sabem prou, per amarga experiencia, que las lleys y manera de ser d'un poble, envenenan al poble ahont se trasplantan. Y aixó fa que Catalunya, al demanar per medi del catalanisme, qual expressió es la llengua que aquí 'ns congrega, la restauració de tot lo que li ha donat fesomia propia y es compatible ab lo present sigle; aquella fesomia per la qual la conegueren y respectaren en tot lo món, no preten pas que 's

treguin patrons de la seva ánima y 's disfressin ab ells, per exemple, als pobles riallers d'Andalusia; però vol y te dret á ser catalana á Catalunya, en tota la estensió de la paraula, com pretent també, y ab la mateixa convicció y energia reclama, que sia Galicia gallega, Aragón aragonesa y Castella castellana... pero no mes que castellana ho sia Castella.

Per aquest afany de justicia, per propia dignitat, se desvetlla al present lo nostre país y tracta d'aturar la corrent centralisadora que convertiria á la nació en una comparsa estravagant de dijous gras; quan d'altra manera cada cosa cau en son lloch, com la calsa curta y la mitja blava en la cama nervuda de la gent del camp de Tarragona, y la barretina morada, que sols se lleva per Deu y pels grans homes; sobre 'l front colrat y pensador dels pagesos de Valls.

Los dias de las enemistats y de las envejas y propósitos de conquistas á má armada, deuen fódres pera sempre, si es que ja del tot no 'han fos. Jo sols vos se dir, senyors, que si avans se repetia, sentint encara 'l regust de passats agravis; «de ponent ni vent ni gent,» ara ab vent y gent d'aquella banda, Catalunya prospera. Que ho digan sas cullitas, malgrat á tota mena de ponentadas; que ho diga fins aquesta via férrea, ahont tants brassos de fora del Principat han vingut á móures pera donar lo pa á miserables familias. Gent de ponent eran molts d'ells, y en lloch de venir á dur la mort á Catalunya han vingut á buscar la vida, empunyant las armas del treball pera contribuir á la prosperitat nostra.

En cambi demá, prosseguint aquesta germandat, los hi enviarém á sas terras nostres fruyts y artefactes. Y tan debó que ells ne tinguin á bastament pera enviárnosen dels seus.

Avuy per tot lo món, senyors, los pobles verdaderament civilisats avansen la major edat als seus súbdits; y quan aixó es un fet, á Espanya tracta la centralisació de conservar eternament á las provincias en la infancia. Quan los fills se fan grans, los pares los hi facilitan major independència baix lo sostre payral. Los pares que pretenen, ab tot y 'ls anys, subjectar als fills als seus capritxos y al rigor de la primera edat, es porque han tingut la fatalitat d'engendrarlos imbécils, ó porque ells ho son.

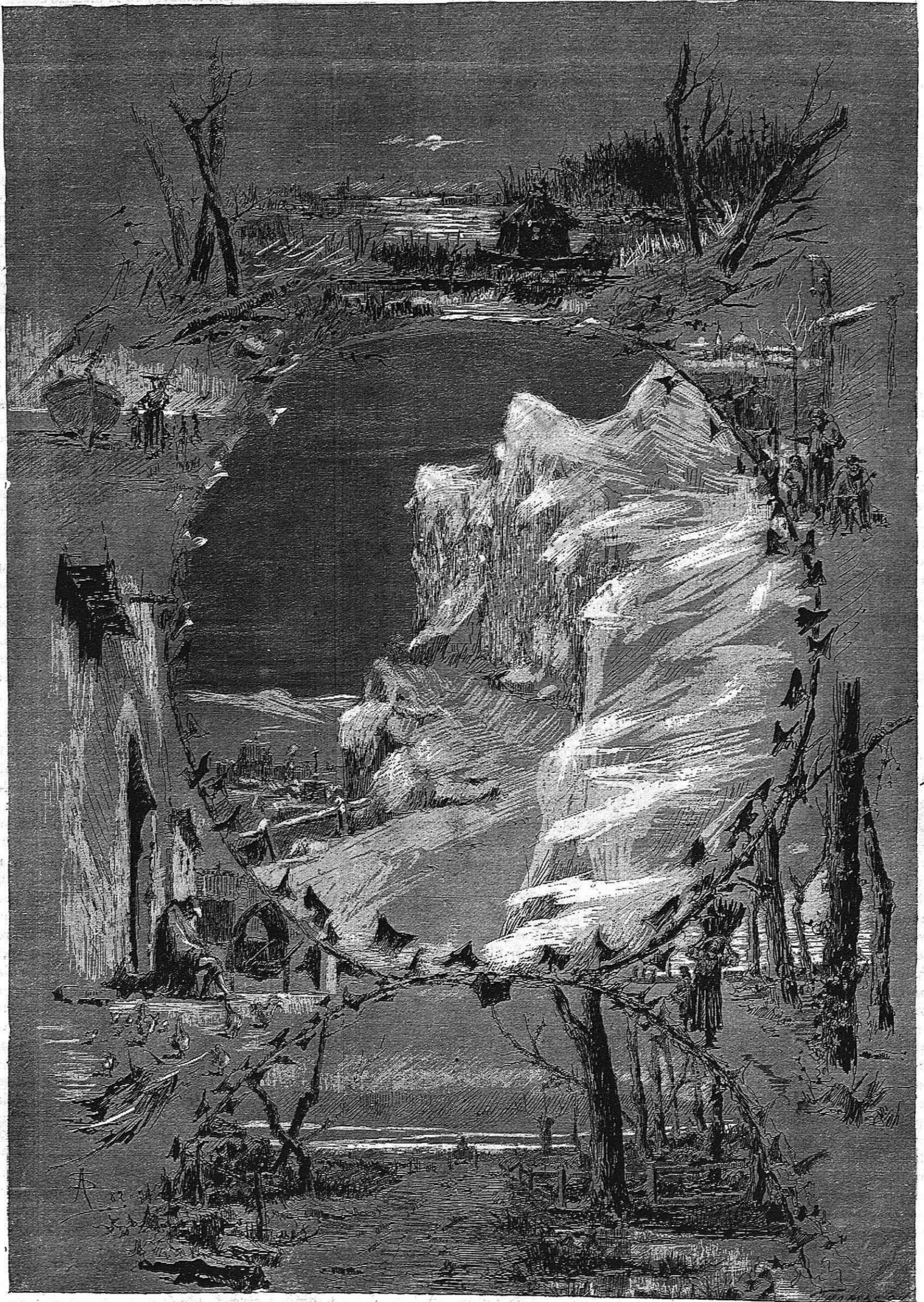
La centralisació de que som víctimas sols vol la llibertat pera 'ls individus, mes no la llibertat pera 'ls pobles ó las rassas.

Nosaltres, senyors, los catalanistas, estimem com qui més la estimi á la llibertat, puig que á ella subjectavan sos actes nostres progenitors. ¿Cóm l'hem de temer á la llibertat, si som d'una terra que está ab ella assahonada y que n'ha tingut de sobrerera pera escamparla arreu, fentne present generós, com á penyora d'amistat, als pobles que trobava al pas en sas empresas y dels que feya sos aliats y may sos esclaus?

Mes ara, senyors, se va arrabassant á las regions espanyolas, á las que 's divideix en artificiosas provincias, tot lo de sa propia pertenencia, los preceptes sagrats de sos códichs y sa iniciativa; fent que tot se disposi desde Madrid ab má absoluta y barroera; y deixantnos sols á nosaltres lo dret de pagar y de sufrir. Aixó es viure en lo fons d'una presó, ab reixas en creu á las finestras, ab ayre y llum falsificats: mes ab llibertat de móures dintre d'ella.

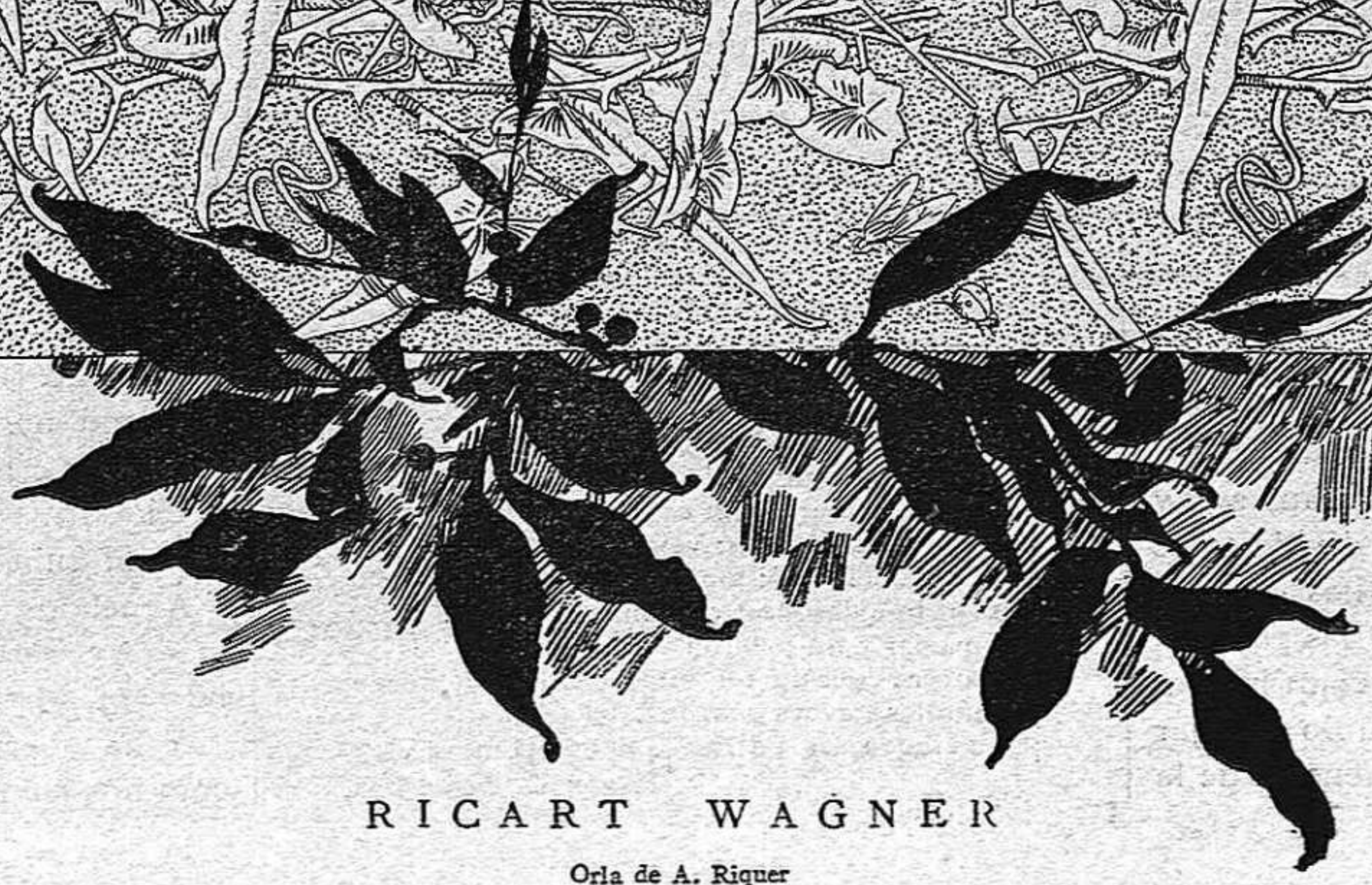
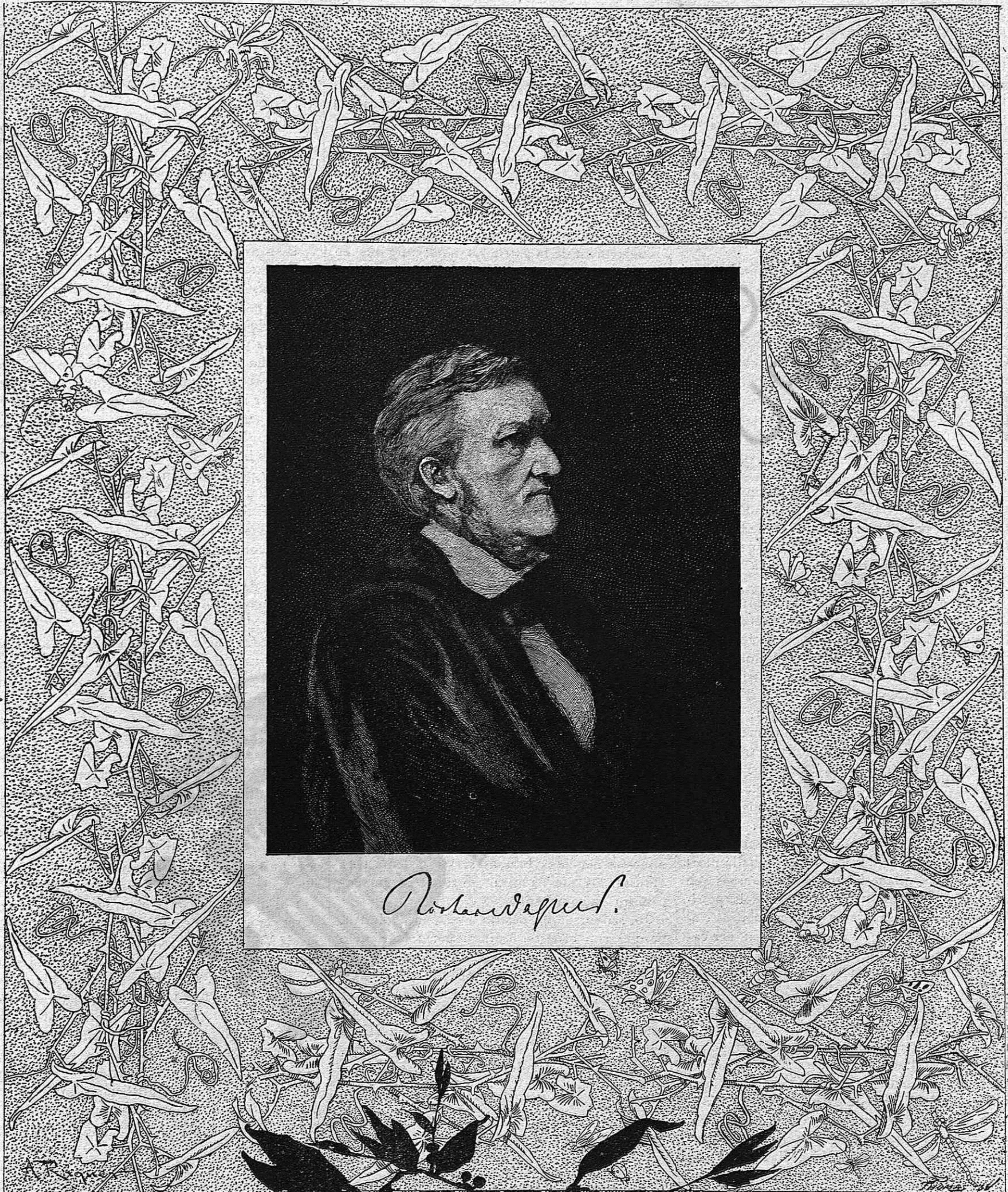
Y es lo més trist, senyors, que, degut á venir lo mal de tan lluny, sovint ni 'ns ne sabem fer cárrech nosaltres mateixos. Avesats á viure al fons d'aquesta que 'n podem dir presó d'estat, si algun cop se 'ns fa veure la llum del dia ab tota sa puresa, tanquem los ulls ofesos del seu

NOTAS D' HIVERN

RICART WAGNER

Orla de A. Riquer

esplendor, creient tant sols bona pera nosaltres la que agonisant nos arriba. ¡Ah! Si 'ns acostumessim á esser catalans á Catalunya, prefeririam la llum vivificant del dia á la d'aqueix clos de presó, que te molt de sepultura, ahont es cert que hi hem nascut nosaltres y nostres pares... però no la nostra rassa.

Per tal camí, aquest senyor feudal que 's diu lo Centre y que te quaranta nou vassalls de remensa en las quaranta nou provincias espanyolas, creu augmentar sas riquesas omplint los cellers y sitjas... Mes per tal camí, vindrian á esser aquestas provincias, arrossegantse anémicas, com aquells maigs que 's plantan y regan al ombra en nostras casas, pera adornar en dijous Sant los monuments: ja l'hermosejan lo temple, mes eixos blats grochs y escanyolits al se' á demá 's lleansan, puig no floreixen ni granan.

Y 'l camí recorregut nos diu prou lo camí que li quedaria á recorrer á la nació, si no estés ja aixecada la valla que continga la embranzida centralisadora.

¡Lo camí recorregut!... Escolteume, senyors. Quan ab lo casament de Ferran é Isabel s' uniren las poderosas casas aragonesa y castellana, portant cada una á la unió sos estensos territoris, lo pendó nostre de las quatre barras, va ser esqueixat pel mitj, y un d' aquells trossos, posat de gayrell, passá á ser, y es avuy encara, la bandera d' Espanya.

Se doblá la patria y 's partí la ensenya que la simbolisa: emperó tants han sigut los Estats que s' han anat perdent en las bacans de la centralisació, que be y massa hi cab avuy sota un fragment de la bandera catalana la Espanya tota.

Mes prou diu tot que 'l renaixement del país segueix avuy son camí, y que las metzinas que va pendre Catalunya de las mans de Joana Enriquez, al péndrelas en Carles de Viana, no havian de dur á la mort á aquesta patria com al infortunat Príncep.

Tot va anar decandint al Principat, que feya la vía del temps, caminant penosament, com qui va pel món traginant la mort aferrada á las entranyas, fins á arribar á la hecatombe de 1714, qual sanch no hauria pogut may rentar de sas mans reals, ni ab l' aygua de tots los diluvis, lo net de una majestat de Fransa, que havia heretat, si no 'l seu talent, lo seu orgull. Tot aná decandint, fins caure en aquella mort aparent. Mes quant lo fum de las bombas que havian anat esclatant sobre 'l pit dels patricis, comensá á desapareixer, se vejé per sas clarinas remoures al que s' havia deixat per cadavre; y poch á poch aixecarse; y recobrar poch á poch lo foch dels ulls y lo color del rostre.

Díguiho sinó l' estat relativament prósper de la actual Catalunya; díguiho sinó en particular aquest florit verger del camp de Tarragona. Miréulo tot ell, en aquesta estació en que va despertantse 'l seu esperit, com desperta també la terra per l' ivern de la materia adormida. Per tot se veu la empremta del home: las vinyas, tronchs revellits, esperan lo moment d' aixamplar sos brassos, oferint al culliter sos rahims xamosos que demá escamparán pel món lo foch que cova en las venas de sos fills; los atmetllers y avellaners espolsan sas garlandas de flors primorosas; las oliveras tranquilas y reposadas, com la pau que simbolisan, assí y allá blavejan vora dels marges, dividint las propietats amigas, y entre eixas catifas de flors y verdura, mireu los pobles y las vilas populosas que de lluny blanquejan, barrejant lo fum de sas modestas llars, ahont se cou lo menjar de la familia, ab lo fum de las xemenejas de la

industria, ahont se guanya 'l pá y ab ell la independència.

Jo en un d' aquestos pobles de més fesomia catalana, saludo entussiasmat á la nova ciutat de Valls, avuy que entra en una nova vida, oberta per aquesta nova máquina de la civilització, per aquest monstre de foch que la gent jove pot ensenyar als vells que se 'n van, deturantlos al peu de la fossa, pera dírloshi: « Mi-reulo; es ell; es aquell drach sens alas, d' abrusador alé, que vosaltres, en las ventosas nits d' ivern nos mostravau en las rondallas pera adormirnos, contantnos que en temps llunyans havian trepitjat la terra.» Donchs, diéuloshi: ja ha tornat á la vida; mes saludémlo, que no vé com en las rondallas á endormir als nens, sinó á despertar als que dormen.

Y ahora, senyors, saludem en ell també al renaixement de la patria catalana; puig que en aquest sentit, lo que pera molts han sigut qüentos de drachs y altras invencions fantásticas, també 's realisa. Lo que pera molts, respecte á nostras ideas regionals, era somni tret dels vells pergamins, es ja realitat palpable.

Mes aquesta locomotora, que tant transporta d' un poble al altre poble 'ls fruys de la materia com los fruys del esperit, ve á dirnos també, senyors, que no es solzament en algunas encontradas ibéricas ahont pren vida la moderna idea patriótica, encarnada en lo passat, mes acomodada al sigle present; sinó que per tot arreu se treballan las fitas que han de dividir, pera l' ús interior, la una propietat del altra, per més que totas dinire d' un Estat (com á Espanya) segueixin protejintse, fent vida de familia.

La Hungría, senyors, marxant á la devantera de la idea, ha fixat ja aquestas fitas divisorias, y entre 'ls flamencs á Bèlgica y á la Boemia, y á la Bosnia, y á la Irlanda, y á la Provensa, y á la Noruega, y á la Polonia, se sent lo trich-trach que fa sobre la pedra 'l martell y la escarpa en las mans dels que las treballan.

Las armas pera aquesta empresa tenen de ser en nostre país, y tant de bó fos aixís per tot, no més que las nobles armas de la pau; d' ellas ve 'l treball que dona fortaleza y la rahó que persuadeix.

Que se 'ns deixi lliure la paraula pera predicar nostras ideas que dignifican; que se 'ns deixin ben lliures los brassos pera 'l treball; y aquestos mateixos brassos servirán demá pera abraçar als que 'ns miran ab recel perque encara no 'ns comprenen.

Jo, senyors, que desitjo 'l bé de Catalunya, perque son benestar á ningú perjudica, envio per aquest mateix missatger del sigle XIX, que 'ns porta 'l perfum d' altres pobles, més felissos que 'l nostre, ma expressió de simpatía á totas, totas las regions ó antichs Estats d' Espanya; com la envío també y ab igual vehemencia, als pobles de més enllá dels Pirineus y dels mars, germans nostres en desventuras, en virilitat y en aspiracions.

ANGEL GUIMERÁ
Mestre en Gay Saber.

**

En mos brassos ja 't tinch; entre les ombres del dia que va á joch, ta forma bella endevino molt més ab la meva ánima que no veig ab mos ulls; ta cabellera sento sobre mon front com una pluja de menuda pols d' or; veig fosforeixer en la fossa tos ulls; ton cor llavors á un rytme desbocat com may se llensa: vols parlar y no pots, la veu te manca, m' estrenys contra ton pit, y 'l ulls se 't negan, y tremolas llavors com fulla al arbre... ¡Que vingan ara á dirme que no ets meva!

RAMON E. BASSEGODA.

UNA VISITA

HA duas horas no més qu' ab la meva dona n' hem fet una. ¡Peró quína visita! Jo hauria volgut ferla acompanyat de tota aquella gent de cor que 'l senten batre á las emocions de la senzillesa, font pera mí tan rica de deliquis íntims, com pera certs desgraciats que no s' ho creuen, plena de prosa, de fástich y de caricatura.

Los nubis eran dos obrers; una ex-planxada de casa y un manyá. Confesso qu' al pujar l' escala gayre be me 'n penadía. Hem tingut de pujar més de cent esglahons tan drets y tan alts, com torta y mesquina ha d' esser la conciencia del amo de casa. Era un quart pis ab honors de quiní, del carrer de Trafalgar.

Dispensen l' excés de detalls; á mí m' han semblat tots de primer ordre.

Lo gas de l' escala no arribava en aquellas alturas més que ab la vaguetat d' un recort de llum. He trucat encara esbufagant y sentint per allá baix ressonar ab pena los talons de ma muller, s' ha obert la reixeta y, sóls després de varias preguntas, fetas ab veu tremolosa y contestadas per mí ab accent honrat y rioler, la porta nos ha permés pas franch.

—¡Quí ho havia de dir! ¿Vostés per aquí y en aquestas horas? ¡Y quan me 'n alegro! Entrin, entrin y perdonin. En Lluís vindrá aviat. ¡Ay, senyoreta, tinch una por en aquestas horas si en Lluís no hi es, que no més al sentir trucar ja m' he esglaiat tota!

—¿Y com no ha pensat qu' era en Lluís?

—Perque faltan deu minuts y ell té una mena especial de trucar que tot seguit lo coneix. No trigaré gayre, nó, entrin, entrin. ¡Quína alegría que tinch!—

Y 'ns deya aixó, plantada al mitx de l' antesala, ab un quinqué de petroli á la má, aixecat en l' ayre de manera que 'm permetia contemplar lo goig que resplandía sa agraciada cara y tot lo contorn robust de sa figura, alta y ben trabada com las dels quadros de Breton.

Tota sa conversa anava dirigida á la meva dona; jo seguía derrera, observant, recullint, gosant més de lo qu' ab sa senzillesa podia la pobra pensar.

—Ay, senyoreta, ja veurá quin pis més menut; però bufó, molt bufonet. Ara m' estava fent bullir lo bróquil. Ja vindrá aviat en Lluís, ja; ¿vostés no 'l coneixen encara, oy?—

Y al dir aixó, després d' atravesar un corredor per ahont de rehull he vist lluhir las rajolas de Valencia de la cuyna, hem desembocat en una saleta ocupada per una calaixera, imitació de xacranda, sis cadiras ab fundas blanquíssimas y al mitx una tauleta d' entalladuras suizas. Las parets, las portas pintadas de nou, ajudavan á fer ressaltar la netedat que tot respirava. Lo marbre de la calaixera podia ab prou feynas contenir los objectes *artístichs*; un pom inmens-de flors artificials dintre d' un globo, una panereta brodada, un coixinet cobert de puntas y sostingut per peus de bambú, una rellotjera també de labors ab inicials, las fotografias dels nubis ab marchs de metall daurat, un porta-escuradents de porcellana, un modest licorer simulant una boteta demunt d' un cep d' or, entre quals pámpols jeyan copetas de delicat cristall... en fí, qué se jo... mil cosas per l' estil.

—¡Si qu' es bufó, aquest piset! ¡Mira, mira, l' Agneta quin piset més *mono*, he?

—¡Ay, senyoreta, calli! Per dos pòbrets massa bé y tot. Mirin, mirin l' arcoba, veu?—

Y ha obert las vidrieras d' aquell camaril, com nos havia obert lo cor á las primeras pa-

raulàs. L'alcoba era petita, però endressadeta com la sala. L'ocupava, gayre bé tota, un llit del carrer dels Banys, negre, lluhent, ab la seva coberta tibanteta y florejada. A la dreta tenia una tauleta de nit, á l'esquerra una cadira y penjat aprop del sostre brandejava lo pèndul d'un rellotje de pesos, que m'ha fet arrencar ab la següent exclamació:

—¡Ay, ay! ¡Al alcoba tenen lo rellotje! ¿Cóm poden dormir?

—Prou, senyoret; cansats del treball, se dorm molt fort. Es qu' es despertador ¿sab? Lo posem á tres quarts de sis, y aixins en Lluís pot dormir sense angunia. No 's pensi, que per aixó ja sol estar despert. Com que hi está avesat y...

En aquest moment lo pica-portas li ha trencat la paraula. ¡Quín repiquet més llarch, més especial! Aquell pica-portas cantava. Jo he sentit que deya: «Aquí arriba ton marit; complerta sa sagrada missió del dia, torna ab lo cor inflat de goig á gaudir de las delicias d'aquest niu. oh santa esposa.» Aquesta ha botat de la cadira glatint de joya, ha passat volant lo passadís y sense preguntar «quí hi há» ha obert la porta.

—Tenim visitas, entra, entra...

Y hem sentit sonar nostres noms, mentres ab la mirada ma esposa y jo 'ns comunicavam l'alegra impressió que tot alló 'ns causava.

En Lluís no s'ha fet esperar. Es un minyó d'uns vint y set anys, ni alt ni baix, esprimatxadet, rebegut, però ab nervis y tendons de ferro; porta mostatxo y sos ulls negres y vius tenen un cayent de bondat qu'os guanyan lo cor desseguida. Qui hagués esperat véurel ab blusa, se n'hauria dut xasco. Es ben bé la mitja taronja de l'Agneta: un cop ha acabat la feyna, 's renta, 's muda y quan surt del taller lo veuréu ab son jech negre, lo seu collet alt, lo seu rellotje á l'armilla. Sols las duricias de las mans y 'l sombrejat negre que 'l ferro li ha incrustat en los porós, vos revelarán l'ofici á que 's dedica. Jo li he conegut també ab un altra cosa: quan m'ha dat la má. ¡Quína apretada! Se veu qu'está tan avesat á estrenyer las estenallas, qu'al encaixar ab una má de carn y ossos, lo bon xicot no se'n recorda y ¡zás! sense voler, vos fa aixecar una cama com si fossiu un ninotet d'aquells que ballan estirant un fil. Malgrat mon dissimulo, 'l xicot ha vist que jo l'aixecava y s'es tornat roig.

—¡Vaya, vaya! Y donchs vosté es el marit de l'Agneta. Bé, bé, per molts anys. Ja veyem, ja, qu'estan com Joseph y María. Aixó es bó, que duri.

—Hi ferém lo que podrém. Però, qué fá? Asséntis, asséntis; pòsis lo barret. En demés, ja sabia jo que vostés l'estimavan molt á l'Agneta. Bons tips d'esperarla m'he fet pe 'ls vols de casa de vostés.—¿Qué fas ara, Agneta, que no vens?—

La planxadora al entrar ell s'havía quedat á la cuyna. Lo nubi tenia fam de véuresela aprop

—Sí; es qu'havía perdut una cosa y ara 'n trobo duas.

—Mellor, ¡aixís serém més ríchs!—En demés, ¡ja han vist quín píset tenim?

—Sí, ja ho hem dit, molt bufonet.

—¿Fa molt que son aquí?

—Nó, cá; cinch minuts.

—¿Los hi ha ensenyat la galeria, l'Agneta?... ¿No? ¡Oh! donchs permétim, que trauré la barra y obriré 'l balcó. Veu, he posat barra á totas las *auberturias*, y allí dalt, al finestró, ¿veu? m'he fet una finestrera pera veure claror desde 'l llit... ¡Ah!... ja está obert; súrtin, súrtin.—

En aquest moment ha tornat la nubia ab la lámpara á la má.

—¿Oy, quina galeria més maca, senyoreta?...

Veú? Hi puch estendre quatre mocadorets, hi tinch mitja dotzeneta de testos...

—Treu, treu lo llum d'aquí, Agneta, qu'aixís tothom nos pot veure...

—Molt bé, molt bé; es un bon esbarjo y de dia deu ser molt bonich...

—Oh, sí senyora; miri, tota aquella negror d'abaix son jardins; tot está voltat de galerías, que ja 's veu per aquí y per allá ab las llums y transparents que clarejan... Una pila de casas bonas hi donan. ¿Veú? Tota aquesta bandada d'á má esquerra es del carrer de Ronda.

—Molt bé, molt bé.

—Miris quin scfá que 'm vaig fer pera pendre la fresca al estiu.

—Molt bonich, molt; com los del Park... ¿Y vosté se 'l va fer?

—Ell, ell mateix, senyorets. ¡Uy, si té més trassa!

—Ja hi pot seure, ja; es molt cómodo, comodíssim,—deya candorosament l'autor, mentres la seva dona, girant una clau rapidament, obría una porta que dava á la mateixa eixida.

—Ara 'ls hi ensenyaré 'l quarto dels mals endressos.

—Porta 'l llum, donchs, porta 'l llum.—

Y hem vist aquell petit desembrás, tant endressat, tan netet com la sala, ple de prestatjes y penja-robas y ganxos y jo no sé quants fòtils enginyosos pera que tot tingués son encaix ocupant lo menor lloch possible; un camarot de barco.

Desd'aquell moment semblá que la felís parella volía fer disbauxa de franquesa, d'amistat. Més qu'amichs, semblavam de la familia. Era que la felicitat se 'ls hi vessava.

La nubia obrí, un per un, tots los calaixos de la calaixera plens de gom á gom de roba blanca, ab brodat, enmidonada y endressadeta fins al punt de que cada calaix estava cuydadament tapat per una tira de llustrina rosa. Lo marit, mentres tant, m'ensenyá l'estuig de las joyas qu'erán d'or y diamants y el rellotjet també d'or y esmalt qu'havía regalat á la nubia lo dia del prometatje. Dintre d'un calaix sorprengué l'Agneta un puro.

—¡Ay, ay! ¡Mira que trobo!—

En Lluís m'explicá la llegenda d'aquell cigarro. Un dia l'amo de la fábrica (ell treballa en un taller de reparacions), li doná, pera cert objecte, un caixonet de cedro dels de l'Habana, l'obrer hi trobá un cigarro, lo retorná al amo y aquest li regalá.

—¡Peró no veú que no fumo!

—Dónal á algun amich ó parent fumador.—

Y l'obrer jurá secretament guardar aquella mostra d'afecte del seu amo pera sempre.

—¿Veú? Lo tinch senyalat,—me digué arrencant del cigarro una agulla que tenia clavada en la tripa.

—¡Ah!—feu tot seguit treyent del meteix calaix una capseta que contenia una agulla imperdible representant un escarabat de granat, or y perla.—Aquí té 'l present de bodas del capitá de la meva companyia, de quan jo era soldat.

—Vegí, pobre senyor, ¿oy qu'es bonica?—digué la nubia á la meva dona.

Y arreu, ab la major naturalitat.

—¡Ah, macatxo, qué 'm descuydava! Miri l'amo d'en Lluís si s'ha portat bé, miri,—afegí trayent del fons d'un calaix un gros estuig qu'enclohía una llossa y mitja dotzena de coberts de plata.

Los ulls d'abdós obrers espurnejavan y 'ls nostres també.

Darrera d'aquesta exposició, nos feren passar á la cuyna, ahont una mistera bastant feixuga, cercols de ferro pera posar los cantis, una caixeta pera 'ls coberts, y altres diversos en-

gins, lluhían la manya del obrer. Una certa oloreta de platillo agafat, nos avisá que destorbavam y 'ns varem apressurar á despedirnos. ¡Peró qu'es cas! L'Agneta declará llavors que quan entrá 'l seu marit ja havia succehit lo desastre y ella havia tret ja la cassola del foch. Ella ho havia dissimulat ab aquell *acudit*.

No hi hagué més remey que seguir visitant fins lo darrer recó del niuhet.

¡Oh! però si á mí 'm faltava lo mellor per veure: lo pany de la porta. No exagero gens al dir que no hi há banch ni acaudalat banquer que puga mostrar una porta tan ben assegurada. De primer entubi me preguntava jo: ¿peró per qué? ¿qué pot guardar aquest pobre xich? Després vaig compendre que no 's tractava sòls d'assegurar aquella petita riquesa, més gran per ell de lo que podía semblarme á mí; sinó d'haver fet una obra mestre en l'art á que 'l bon Lluís se dedica. Una sola clau, petita com un punxó, posa en moviment jo no sé quantas barras que puján, baixan, s'encreuhan en totas direccions, y al tancar lo pany usual, per un joch de palanquetas queda l'ull del altre pany embussat, tapat de manera que no 'l descobrián y si 'l descobriessin no podrián forsejarlo. Es en fí una d'aquellas invencions que no troba l'enginyer replé de teorías y que l'obrer catalá, inventor anónim de mil simplificacions descubreix ab l'atenta observació dels elements mecánichs que veu posats en joch y realisa sense més aspiració que darse 'l gust de sentir-la alabar á sos companys ¡Ah, ben segur que 'l bon Lluís somniá anys enters en tindre casa no més que pera ferse aquell pany!

Y no pará aquí l'exposició, ni acaba aquí l'inventari de mobles relativament luxoços que posseheixen aquells obrers. Ells menjan á la cuyna; però tenen per aixó son menjadoret ab la seva taula *coulisse*, la seva lámpara *colgant*, y 'l seu canari holandés y un bon armari de caoba y una máquina de cusir, y en un quartet molt remenut té en Lluís lo seu escriptoriet y son mirall pera pentinar-se, l'Agneta.

¿Cóm han reunit tot aixó aquells dos sers que per tot dot tenen las eynas del ofici? Ab un secret que coneixen molts obrers catalans; ab lo bon seny, l'ordre, l'estalvi. Aquí mateix, però, y en otras terras sobre tot, hi trobaréu qui busca la felicitat en lo desordre, la borratxera, 'l vici. Que vingán aquestos á visitar ab mí á nostres honrats obrers. Mes que dich... que vinga un rey casat á gust, si algun n'hi há, y 'm diga si la seva lluna de mel es comparable á la d'aquells dos cors despullats d'ambicions y envejas!

¡Ah! Jo estich segur que com la dissort no 'ls persegueixi,—la dissort acaba fins ab las nacions més poderosas,—aquells dos obrers, dintre trenta anys, se gronxarán encara ab la felicitat qu'avuy jo envejava, y desd'aquells humils balcones, ¡quants mobles, quanta desgracia veurán escombrar dels pisos d'abaix per los remolins que 's produheixen en un altre món, d'ells desconegut!

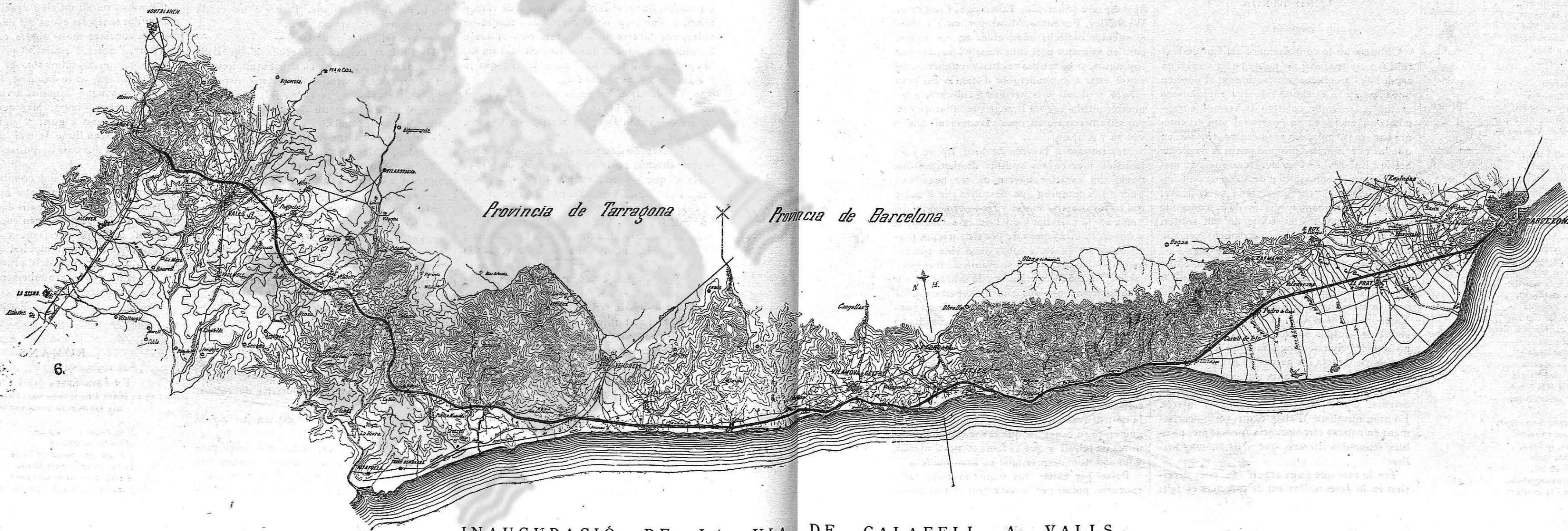
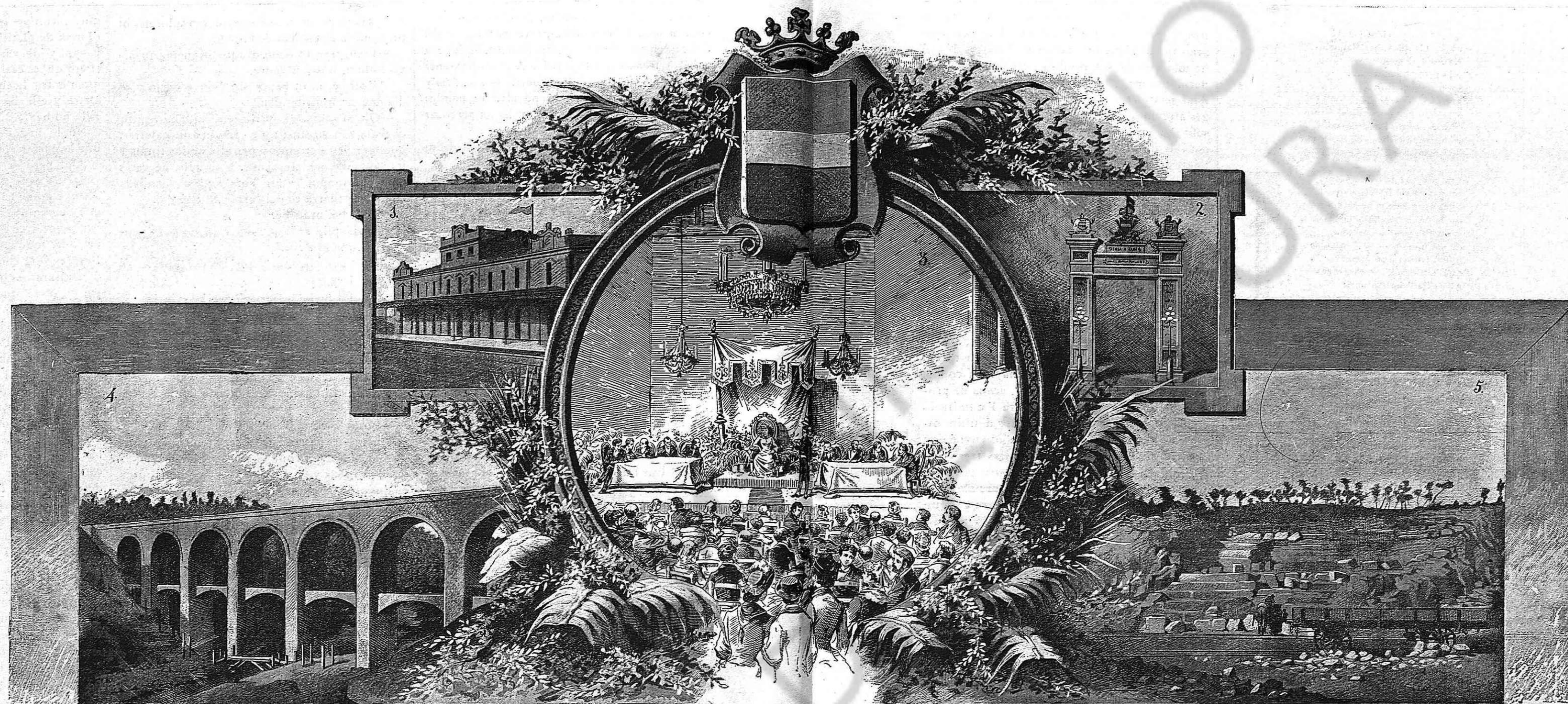
NARCIS OLLER.

ROMANS

NOVAMENT TRET DE LA VIDA DEL FAMÓS BANDOLER
EN JOAN SERRA (A) LA PERA
MORT EN LA FORÇA Á LA VILA DE VALLS ALS 19 DE DECEMBRE
DEL ANY DE N. SR. JESUCRIST 1815

Una cansó vull cantar
d'un María galana
y d'en Joan Serra de Valls
lo bandoler de més fama.
A vint anys va fe' una mort
y á vint y cinch ja 'l penjavan.

INAUGURACIÓ DE LA VIA DE CALAFELL A VALLS

- 1. Estació de Valls.
- 2. Arch dedicat per la ciutat de Valls á Gamí y als forasters.
- 3. Certámen literari organiat per lo Circol Espanyol.
- 4. Pont de pedra sobre'l Gayá.
- 5. Pedreras de Roda.
- 6. Trassat de la línea desde Barcelona á Valls.

Quant n'era ben pètitet,
sa mare sempre 'l bressava
y li cantava cansons
y follías y corrandas
de reys y d'emperadors,
de princesas y de santas.
Quant ja 'n tenia set anys,
vedats y feixas saltava,
anava á robar viram
als galliners y porxadas.
Quant n'era més espigat,
dia y nit tabernejava,
jugava á cartas y á daus
perdent sous y guanyant mallas;
ab companys de mala lley
corría festas y dansas,
ab lo garrot á la má
y 'l ganivet á la faixa.
Lo van fé' aná' á servi' al Rey
per veure si s'esmenava;
la vigília de Nadal
va sorti' ab la seva esquadra,
tot vestit de fuseller,
ab casaca y calsa blava.
Perque una gorra prengué
son capitá l'afrentava;
quan foren lluny de poblat
va aturarse prop d'un saule,
ja n'apunta al capitá
y li 'n venta escopetada;
va saltar camps á través
per fugir de la venjansa.

Trenta dias va passar
sens dormir sota teulada;
de pena y de sentiment
va morir la seva mare;
una tarda de Juliol
lo van veure per la Plana
manant als Cara-girats
y altra gent de mala fama,
robant masos y poblats
y cremant pallers y garbas.
Van aná' al mas d'en Simó
y ab la pubilla parlava,
la minyona més gentil,
més honesta y recatada;
si 'n va quedá' enamorat
los seus companys prou qu'ho saben,
que 'ls va despedir á tots
pagantlos bona soldada,
dos unsas als forasters,
als del camp cent rals de plata.
Quant n'era de bella nit,
ab lo trabuch y la manta,
entrava al terme del Más
per parlá' ab l'enamorada;
entre amoretes y flors
li parlava de robarla,
la María diu que nó,
li dolia y no gosava:
—Per Cubellas fugirém
y anirém á viure á Fransa.
—Nó, que allí també tinch por
dels minyons d'en Veciana.—

En Joan Serra de Valls
porta mala vida encara,
no roba cap traginer
ni cap pagés de montanya,
ni 'ls postillons de Madrid,
ni 'ls correuhers de Ciurana;
sinó que s'en va al ser fosch,
per dresser y marjadas,
y mata joves y vells
dels qui 'n vol cumplir venjansa,
los mata á tots de traydor
boy ferintlos per la espatlla.
Si al dematí fa una mort,
salta á la nit la muralla
y entra á la vila de Valls
per l'hort del convent del Carme,
y resant devotament
á la Verge Inmaculada
sol deixar per cada crim
un ciri encés y una llantia.
Després torna al Más Simó,
per parlá' ab l'enamorada.

—De qué plorau, mon amor,
de qué estau tan enujada?
—Ploro per vos, lo Joan,
y per vostra vida mala,
y ploro també per mi,
perque 'n seré assenyada,
perque 'm dirán la muller

d'un mal capitá de lladres
que te 'l cap cridat pel Rey
ab cent doblas castellanas.—
En Joan va sospirar
y la color trasmudava.
La pubilleta li diu,
plorosa y enamorada:
—Fugiu per sempre del Camp
prenéu lo camí de Fransa!
—Nó, que allí també tinch por
dels minyons d'en Veciana!—

Una nit que anava al Más
un baylet tot ho espiava:
—Senyor batlle, al Más Simó
hi há en Serra desde la tarda!—
Lo batlle ja hi ha arribat
ab set mossos de la Esquadra
y han trobat á lo Joan
que 'l trabuch los encarava.
Al batlle l'ha mal ferit
y á dos mossos ha fet caure
ab lo cor atravesat
per dos balas ben menadas.
Tot lligat de peus y mans
per la vila 'l passejavan,
los homes l'han afrontat
y han plorat totes las mares.

Un dissapte al dematí
en capella ja 'l posavan;
set jorns avans de Nadal
lo varen treure á la plassa
hont l'esperava 'l butxí
y la forca al mitx alsada.
La pubilleta s'ha mort
de sentiment y anyoransa,
y ell al suplici ha pujat
resant á la Inmaculada.

Lo Joan Serra de Valls
bé 'n tingué d'anomenada;
já vint anys va fé' una mort
y á vint y cinch ja 'l penjavan!
Va morir arrepentit
resant per ella y sa mare.
¡Si 'l Rey no l'ha perdonat,
la Verge ja 'l perdonava!

ARTHUR MASRIERA Y COLOMER.

LORD BYRON

(Continuació)

Obtingut ab lo comensament del Childe-Harold tan colossal éxit, lo noble poeta s'erigí en capdill de l'escola romántica, donant al públich que l'escoltava arrebatat, ab una rapidés sens exemple, *Lo Giaur*, colecció de hermosos fragments qu'enclouen un poema tal com ell entenia aqueixa paraula, *La promesa de Abydos*, en que 'ns fa connoure profundament la passió de Selim y Zuleika, *Lo corsari*, en que descriu magistralment la inflexibilitat del caracter de Conrad y l'amor fervent pero tardá de Gulnara, y *Lara*, lo personatge misteriós, de desconeguda historia, fins per los moradors de son solitari castell y sols acompanyat eternament per son fidel patge Kaled, la pobre apassionada.

Observas desseguida en tots los poemes enunciats una identitat de caracter en lo protagonista, que indica á primera vista la falta d'inventiva en l'autor, de que molts l'han acusat. Y ben mirat no es sino la millor prova de las eminentes facultats poéticas de lord Byron, puix no 's podrà citar á ningú mes qu'ab la gran semblansa de tots los héroes de sas obras (perque ab lleugeras variants tots son lo mateix Childe-Harold), s'haja mantingut sempre tan original y haja sapigut promoure tan interés. Lo gran novelista Walter Scott veyá precisament en aqueixa circumstancia un dels mes notables fenomenos literaris que s'hayan may realisat.

Tot lo mes que puga argüir tan poca diversitat en lo desenrotllament de characters es falta

de condicions per lo cultiu de la poesia dramática, y en efecte, aquella s'hi nota en tots los ensaigs qu'escrigué mes tart pera 'l teatre. No hi ha una sola de sas produccions en aquest género, que mogui l'interés escénich á pesar d'estar sembradas, com tot lo del poeta, d'imatges atrevidas y fins d'inimitables parlaments sobre tot en los monólechs. Se veu que quan escribia un drama pensava en que havia de ser llegit y no en que havia de representarse: ell mateix en lo prólech de son *Marino Faliero* nos asegura que no te cap afició al teatre y quan poch respecte li mereix lo públich que hi va, conjunt estrany y abigarrat y d'educació heterogénea, per fer cas del judici que li merexi una composició.—«Jo no entench, diu, com un home de temperament irritable s'entregui axís com axís als vayvens d'un auditori. Si jo fos capás d'escriure una tragedia que la cregués digne de ser representada, l'éxit no 'm daria cap alegria y sí la cayguda molta pena; per so may he demanat que 'm representessin res ni 'm venen ganas de demanarho may.» Y com si aqueixa indiferencia no fos prou, acaba de probar que no havia nascut pel teatre l'admiració que sentia per autors de son temps d'últim ordre y sa propensió á aferrarse, en los vuyt ó nou dramas qu'escrigué, á las ridículas traças de l'escola del anterior sigle. L'ilustre poeta no era pas per cert l'indicat per rompre ab la regla que pot considerarse en Inglaterra com un fet, de que cap autor arribi may en lo teatre á fer oblidar ni per un sol moment la figura colossal del incomparable Shakespeare, d'aquell home sublim que creá tot un mon sobre las taulas, d'aquell Geni sens rival ab qui com deya Dryden, «lo cel fou tan pródich que ja no pogué concedirli mes» y que mentres no s'esborrin dels homes las lleys eternas del bon gust tots los dramátichs del mon haurán de colocar sobre 'ls altars. Y siga degut á que 'l resplendor d'aqueix astre ofega á tots los altres ó á una especialitat de la literatura inglesa, lo cert es que cap dels molts autors que seguexen á Shakespeare (Sheridan, Etheredge, Congreve, Wycherley, Forquhar, Massinger, etc.), á pesar d'ostentar diálechs admirables en sas obras, pero en sa major part inmorals, y characters ben sostinguts, si bé moltas vegadas repugnants, dexan d'estar á imponderable distancia del gran mestre, y ni tan sols arriban á colocarse á tan notable altura que no li puga presentar qualsevol altre literatura europea vivent rivals que 'ls vencin y eclipsin.

Mes tornant á la vida de lord Byron y no insistint mes en sas aptituds dramáticas que donat son carácter havian de ser negatives, puix no 's compren que descollés per l'acció qui xifrava tota sa moral y tot lo bon viure del home en la pasivitat y en l'inacció del esperit y fins en lo menyspreu de la existencia, es precis confessar qu'en la época de sa vida que dexem apuntada, es quant se manifestá més esbojarrat y en ménos condicions de saber explotar l'entusiasme que sos escrits despertavan. Sa entrada en la Cámara dels Lords, hont pronunciá tres ó quatre discursos, demagógichs en aquell temps, y que si manifestavan no vulgars condicions per l'oratoria, en cambi li atragueren multitud d'enemichs, y la mort de sa mare qu'en lloch d'inspirarli idees més severas per lo que toca á sa conducta, lo precipitá més encara en la via del escándol y del desenfré, puix ja no trobava obstácle que li impedisés, si gueren prou causa per que la societat inglesa lo mirés de reull y que sa fama tornés á ménos, y fos son nom desprestigiá en gran manera.

Potser per evitar que seguís avansant tanta rancúria, potser per lo naxement d'una passió

ardenta y decidida, lord Byron se decidí en 12 de Janer del any 1816 á contreure matrimoni ab Miss Agna Isabel Milbanke, hereva rica d' una casa noble. Però si al principi la parella fou ditxosa y semblava que res havia de perturbar sa felicitat, al any següent y als pochos dias de haverlos nascut una nena, que 'l poeta volgué s' anomenés *Adda*, sens que s' hajan encara ben esbrinat los motius, lady Byron abandoná la casa conyugal, publicant que no podia viurer ni un instant més en companyia de son espós.

Aqueix incident tristíssim qu' acabá de llenyar decididament á lord Byron á sa anterior vida dissipada y oratjosa, promogué gran part de sas ulteriors desgracias, sobre tot per que Lóndres en pés, ab un rencor sens mida y ab un interés que no s' explica, atribuí tota la culpa del divorci al espós y 's posá decididament de part de lady Byron, sens que 's preocupés molt d' estudiar la qüestió profundament. Se sab que Agna Milbanke era de un caràcter fret y poch apropósit per sostenir la passió que sa bellesa hagués inspirat al espós, però no consta que efectivament aqueix minvés en sa constancia, ans al contrari, procurá, si be inútilment, reconciliar-se ab ella: «lady Byron, deya en una carta á un amich, conserva tot mon respecte; jamay he sapigut la causa de sa separació; estich prompte y estaré sempre á punt d' una reconciliació, sigan quinas vulgan las condicions que m' imposés.»

Ab totas sas protestas no 'l volgué escoltar ningú, tota la noblesa li tancá sas portas, los diaris de carreró lo vilipendiaren ab láminas indecents y malas caricaturas, y fou allavors quan se decidí á deixar per sempre més sa patria, embarcant-se de nou ab algun criat, en direcció á Fransa y Suissa, aborrit de tothom méns de la poesia, sa única constant amiga.

Havia publicat per aquells temps, entre alguna inferior producció, lo célebre *Siti de Corinto*, qual *copista* havia sigut sa esposa, y *Parisina*, la terrible historia d' una muller deslleal que tan severament fou castigada. Totas las dots del poeta s' hi veuen brillar en una y altre y 'ls editors se disputaren á pagárlashi á bon preu.

Ja en Suissa, escrigué lo tercer cant del magnífich poema *Childe-Harold*, y l' hermós llach *Leman*, los ventisquers majestuosos de Clarens, y las riberas tranquilas del Rhin, arrencaren de sa lira vibrantas notas d' admiració y entussiasme si be molt mescladas de profundíssima amargura. En lo mateix cant intercalá aquella famosa elegía á la batalla de Waterlóo que fe-reix directament al cor y 'l conmové ab tanta violencia.

També compongué avans de dexar la Suissa, lo sentidíssim poemeta *Lo prisioner de Chillon* y la sublime tragedia *Manfred*, encarnació del dubte y del escepticisme elevat á la quinta essencia, però l' obra més fascinadora y de més alé de totas quantas escrigué 'l gran poeta.

Res més solemne ni més plé de grandesa que l' expressió del misteriós *Manfred*, volguentse despenyar de las emboyradas cimas dels Alps ó confesantse en l' interior de sa torre ab lo venerable Abad; l' estat d' aborrimient y de desespero, la manifestació de la melancolia y del defalliment no ha trobat may, després dels psalms de Job, paraulas tan axecadas ni tan grandiosas com las que aquell desdixat pronunciá invocant las fadas y 'ls esperits. La mateixa creació del *Faust* de Goethe y del *Vallenstein* de Schiller, queda eclipsada devant de la terrible figura de *Manfred*. Però ¡ay! aqueixa tragedia es també l' obra més esgarrifosa que

produhí 'l poeta, y 'l llenguatge tétrich y aterrador del personatge, desconsola y repugna á la vegada. En lo *Manfred* es ahont desseguida s' hi veu al Geni, puig un se sent arrastrat á admirarlo á pesar de sas contínuas execracions y blasfemias qu' esborronan; lo lector sent parlar al mateix Angel caygut, puig que fins en la manifestació de sas malediccions hi descubreix l' alta expressió del que ha sigut Angel pur. Wilson diu que tot l' escepticisme de *Manfred*, se porta 'l contrapés en sa grandesa d' expressió. Y com més s' examina aqueixa inmensa concepció més se la troba revestida, en mitj dels dubtes y tenebras que l' embolcallan, de tanta noblesa y majestat en la frase que no 's fá concebible en l' ateu ni en l' escéptich:—«Dintre aquella foscor, diu molt acertadament lo mateix Wilson, en ressurten molt sovint brillants ratjadas de llum, y la sublime tristesa que li inspira la contemplació dels misteris de la existencia humana va sempre acompanyada de un crit á la immortalitat de l' ánima, expressat en un llenguatge diví.»

Després de sa grata estada en la Suissa ahont fou célebre l' amiat que contragué ab l' espinosista Shelley (poeta de vida agitada com la seva, y original y vigorós si bé molt immoral sobre tot en sos poemas *Hellas* y *La Reyna Mab*) passá Byron á Italia, y en Roma acabá son *Childe Harold*, dant al públich lo cant quart qu' es lo millor del poema y que corona dignament sa obra poética més completa. En ell l' inspiració més rublerta dona vida á cada estrofa y en sas descripcions y més encara en sas meditacions s' hi veu la plenitud del geni. Nos porta á Venecia *La Cybeles dels mars* á la que consagra apassionadíssims versos, segueix las tombas del dols Petrarca, del gran Torquato, del ardorós Ariosto y del diví Dante Alighieri, lo poeta més gran de la edat mitja, y recorrent los pantans del Arno y 'ls boscos dels Apenins y 'ls més plasevolos de l' Egeria, evoca tots los recorts de l' antiga Roma fins qu' entrant en la ciutat sagrada regira sos monuments magnífichs, revestintlos d' un doll de poesia inextroncabable qu' arrebatá al ánima com si li fes assaborir los tresors de la santa morada de las Musas, y acaba 'l cant ab una invocació al Ocean, grandiosa, imponent, més que sublim: may lo mar havia regalat tanta inspiració als poetas que l' havian admirat. En aquell himne arrogant y armoniosíssim en que 'l poeta 'ns descriu al Mar, magestuós y ab tota sa forsa, tenint enclosa la terra com una débil presa, lord Byron está com ell, altiu, valent, dominador; dirias que son dos Colossos que s' enrahonan d' igual á igual.

Si no hi hagués més que aqueix inimitable tros de poesia ja seria un gran poema 'l *Childe Harold*: quina llástima que vingan també á desfigurar moltes vegadas sas bellesas alguns conceptes espantosos y esglayadoras ideas! Lamartine s' entussiasmá de tal manera ab aqueixa producció que volgué adicionarhi un últim cant, escrit en hermosíssims versos: però quina diferencia no s' hi troba entre un y altre autor ressaltant més y més la superioritat del nostre!! Lamartine es l' estrella serena y sossegada que desparrama sa tranquila llum sobre un espay que 'ls ulls abarcan: lord Byron es l' imponent cometa que passeja pels cels sa ruenda y hermosa cabellera, revolucionant la mitj dormida resplandor dels astres.

J. FRANQUESA Y GOMIS.

(Seguirá)

AMOROSA

Tot canta amor, ma bella enamorada:
l' auell gentil, saltant per l' enramada,
l' ona besantne les arenas d' or,
la font burbullejant pel bosch ombrívol,
y 'l raig de sol, que relliscant, furtívol,
se trenca per catifes de verdor.

Tot canta amor: l' alé de primavera
mars y plans y montanyes regenera,
la sava bull en la furganta arrel,
y al retornar xamosa l' orenella,
la flor, d' olors sadolla, s' esponcella
y te color més blava l' ample cel.

Mars y cel, fonts y rius, montanya y plana,
tot riu, tot reverdeix, tot treu ufana,
del Maig lo cant d' amor al escoltar,
y del grat pler naturalesa esclava,
s' endiumenja ab lo trajo que portava
quan Deu lo seté jorn va descansar.

Y mentres tot reviu, jo aquí trist ploro!
mentres tot reverdeix, jo aquí m' anyoro,
bella ilusió que alentas lo meu cor;
l' imperi del amor no te regina;
¡oh ma bella anyorada! afanyat, vína,
¡tu serás la regina del amor!

Y tindrás per palau una caseta
que 's mira en un estany d' aygua inquieta
hont creix lo lliri hermós, de cor daurat,
voltada d' atmetillers de flors nevades
y que ab garlanda de gentils niuhades
los aucells del entorn l' han coronat.

Tindrás lo trono allá hont lo vert fullatge,
tement que n' anyoresses lo celatge,
entretexintse forma un altre cel;
á tos peus s' obrirá esplendent rosa,
y amunt ses ales extendrá amorosa
la coloma, per fer de cobrecel.

Y jo hi vindré, ma dolsa enamorada,
com va á la platja la zumzanta onada,
que ab brássos d' or per' assolirla esper',
y tu m' esperarás, los teus extesos,
y ab armonies de sospirs y besos,
himnes d' amor entonarém ab pler.

Y al sentir com s' escorra per tes venes
tot lo foch de ton cor ab que van plenes,
com rius de lava baix d' un mont de neu,
atret me sentiré per tes mirades,
com senten adormides les onades
la forsa ab que la lluna les atreu.

Oh, vína, ma estimada, que t' anyoran
aucells y fonts y flors que per tu ploran
y jo que hi visch, ma vida, sense cor;
l' imperi del amor, no te regina;
¡oh ma bella anyorada! afanyat, vína,
tu serás la regina del amor!

FERRANT AGULLÓ Y VIDAL.

LO DR. D. LLUIS ROCA Y FLOREJACHS

Tot just fa un any; lo fervent poeta que 'n sa joventut mostrava l' expressió del respectuós afecte que sentia per la historia gloriosa de l' antiga Ylerda, va vertir á nostra llengua, los acorts d' aquells cants entussiasmas, escrits en estranjera parla. Aquest devia ésser un dels derrers tributs rendits á sa patria, una de las provas carinyosas y senceras de son amor constant, de sa incondicional adhesió, á la idea enlayrada del renaixement de Catalunya.

Per dissort, pocas voltas més, han vibrat las cordas de sa lira. Lo crespó funerari, cobreix ja son nom volgut; la freda tomba, novament oberta, enclou las mortals despullas de aquell fill ilustre de nostra terra.

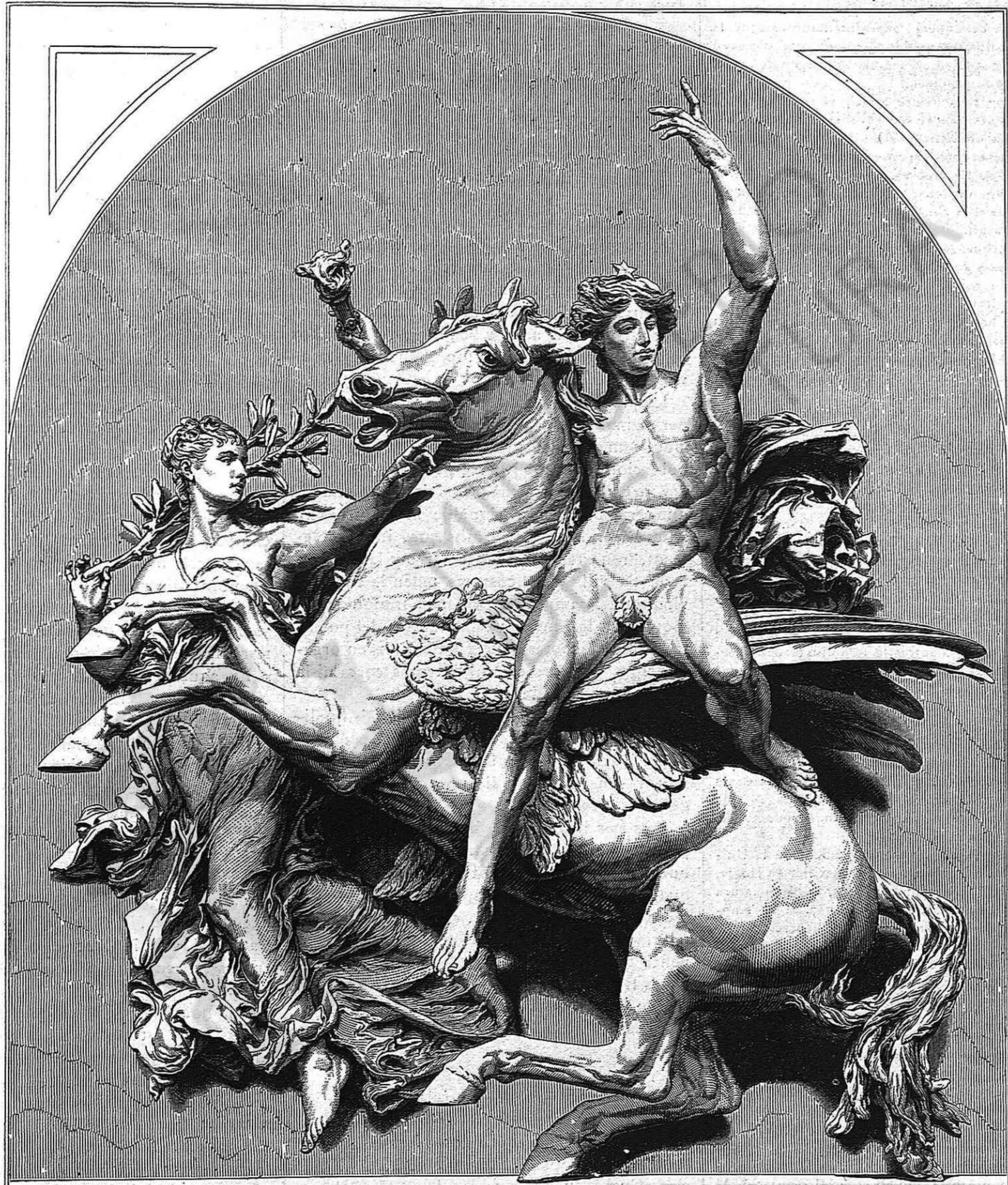
Pochs homes trovariam, que tan justament adquirintinguessen aquest dictat. Hereu d' una reputació distingida, portant un nom respectable en la ciencia, ha sapigut, no ja sols conservar-lo, sino més be, encare, darli honra ab sos constants afanyos y ab sos mérits. Per aixó aquesta Revista que malhauradament ha degut ja consagrar planas de dol á memorar los fets de no pochos catalanistas, arreballats per la despiedada mort, deu avuy, quan los nombrosos amichs, quan los essers volguts del Dr. Roca ploran sa perdua sensible, presentar á la consideració dels lectors, lo valer del sabi facultatiu, la tendresa d' afectes del inspirat poeta, la

JANUARI 1881

LO GENI DE LAS ARTS

profona erudició del historiador, tot fent referència a sas virtuts i a sas qualitats proeminentes.

Admirador constant de las condicions distintives que ornava a D. Lluís Roca y Florejachs, y honrat de temps, per la consideració ab que corresponia a ma respectuosa volensa; obligat vinch a dedicarli aquesta penyora de mon inolvidable recort, encara que sia, com ho es, tasca pesarosa.

Ja sé que molt mellor podian altres complirla, mes mon tribut, modest y tot, es sencera expressió de lo dol que experimenta 'l cor, ferit per tanta malhauransa.

Havém consignat que 'l ferm catalanista, quina perdua profundament 'ns afecta, heretava un nom distingit en la ciencia; desde comens del segle XVIII, per quatre generacions no interrompudas, gosaren molta fama en la práctica de la medicina 'ls antepassats del senyor Roca. La mort de aquest, acaba malhauradament la successió dels ilustres metjes lleydans, que portaven son apellido, y que ab ell semblavan llegar de pare a fill sa ben sentada reputació.

Goijós se mostrava nostre amich al referirse a tan ilustres ascendents, que ab sos treballs, renom merescut y digne havian obtingut, y si en un arxiu nobiliari 's conservan ab venerable respecte los documents que son la crónica fidel de las proesas, éll guardava ab llegítima satisfacció las apuntacions, las obras inéditas, gloriosas provas també de altre concepte de noblesa ilustre, de la distinció del treball.

Veus aquí porque, no 's pot fins a cert punt, descriure los mereixements de D. Lluís Roca y Florejachs, sens rendir avans un recort a sos passats, quin nom tenia per honorable titol.

En 1704, un honrat menestral establert en Sant Joan de las Abadesas, Esteve Roca, teixidor d'ofici, acompanyava fins a Lleyda a son fill Sebastiá, ab l'intent de matricularlo en la famosa Universitat, de quinas aulas eixiren tants sapientis deixebles.

Costosos sacrificis suposava lo mantenir lluny de la llar y en temps revolt per causa de la guerra de successió, al jove aspirant a la llicenciatura en medicina, mes de bon grat los feu lo pare, corresponent lo fill ab sa aplicació durant los cinch cursos, que va estudiar a Lleyda, de quina Universitat, poch anys després suprimida, fou un dels alumnes predilectes. Mancávali encara lo grau superior de sa carrera brillantment acabada, y la sollicitud del modest vehí de Sant Joan, 'l portá fins a contractar un cens ab lo Capitol de la histórica colegiata d'aquella vila, pera subvenir als costosos estudis doctorals que D. Sebastiá Roca va seguir en la Universitat de Barcelona, rebent lo titol lo dia 26 de Jener de 1709. Mentres la fera lluyta dels Borbons y 'ls Austriás assolava las més ricas encontradas de Catalunya, lo novell Doctor, exercí sa professió en la Poble de Lillét, mes passats los fatigosos moments de desolació sagnanta, s'establí en la ciutat del Segre, prestant senyalats serveys als vehins d'aquella població, aixís com als habitants de Balaguer, quins municipis patentissaren la reconeixensa de sos administrats envers D. Sebastiá Roca, que morí a Lleyda en 4 de Agost de 1769, deixant inéditas algunas apuntacions clíniques, de no poca importancia.

Son fill Joseph, va cursar també medicina a la Universitat de Valencia, graduantse de batxiller en Hosca, en 1735, y obtenint en lo mateix punt, la llicenciatura y lo grau de Doctor en 3 de Juny de 1737. Si bé 's notan, aquestos detalls donan a entendre lo arrelat amor que tenian a la terra los ascendents del senyor Roca y Florejachs. En aquella época, 'ls catalans 's consideravan justament desairats per la tirànica supressió de certs estudis, y l'establiment dels meteixos a Cervera, y 'l doctor D. Sebastiá Roca, avans d'enviar a son fill a una població relativament propera, mes que sintetisava l'apoyo a una causa, poch simpática pera 'ls amants dels furs y de las llibertats payrals, preferí qu' eixís del territori y anés a cursar dins de regnes amichs, lo que no podia en sa propia ciutat, despossehida de son gloriós dret d'ensenyansa.

Lo doctor D. Joseph Roca y Puigcantó, s'establí també a Lleyda, ajudant a son pare en la práctica de son difícil art, y creantse com ell especial reputació. Al morir en 21 de Agost de 1782, va deixar escrits dos volums en quart, de 800 pàgines cada un, que tractan *De febribus et affectibus medicis, orumque curatione* ab relacions climatològiques de Lleyda y describint nombrosos cassos pràctichs.

També son fill D. Tomás Roca y Chessa, nascut a Lleyda en 24 de Octubre de 1744, va cursar en Hosca lo batxillerat en filosofia, y lo mateix grau en medicina, passantse lo 18 de Jener de 1765, obtenint la llicenciatura y lo doctorat a Cervera lo 17 de Juny de 1766. Exercí ab lluhiment sa professió en Lleyda, ahont va morir lo dia 29 d'Agost de 1796, deixant escritas algunas observacions clíniques y atmosferològiques, una *Descripció histórica de la epidemia ocorreguda a Lleyda l'any 1783*, y una lluminosa *Disertació médico-práctica referenta al sistema de tractar la verola*.

Son fill lo doctor D. Bonaventura Roca y Labrador, natural també de la meteixa ciutat, ahont va naixer lo dia 14 de Juliol de 1779, cursá en Cervera y acabá sos estudis en lo Reyal Col·legi de la Facultat de Barcelona, llicenciantse lo 10 de Maig de 1800. Establert a Lleyda, morí en aquella població lo 15 de Maig de 1838, havent desempenyat diferents càrrechs, entre altres lo de metje del Hospital civil desde 1800, del militar en 1822 y desde 1833 a 1835, síndich de Lleyda, y vocal de la Junta superior de Sanitat de la provincia. Deixá escrita una *Monografia sobre la tisis un Formulari mèdic per a us del Hospital* y un *Informe relatiu a la epidemia soferta en lo poble de Almenar*, que sumit en lo profon desconort de sa malhauransa, molt tingué de agrahir als auxilis y als serveys proeminentes de aquell distingit facultatiu.

JOSÉPH FITER É INGLÉS.

Seguirá

LAS FESTAS DE VALLS

CONTEIXEMENT importantíssim pera la rica comarca de Valls havia d'esser la inauguració de la via férrea, que, posantla en comunicació directa ab la capital del Principat y ab las fértiles comarcas que atravessa, havia de portarli totas las ventatjas de que gosaran altres poblacions de ménos importancia y que disfrutaran d'aquest benefici, no per altre motiu que per sa situació topogràfica ó las conveniencias mercantils.

Lo plá de Valls, fértil com ell sol y hermós per sa matisada vegetació, fresca y polida, enclo, com en graciós ramell, un bon nombre de poblacions, activas per temperament, instruidas per carácter y exuberants de vida y ufanó, que seria pecat imperdonable mantenir avuy tancadas en los estrets límits que, indubtablement, trencarán los raigs de ferro y la locomotora. Sa vida y sas costums tenen la enérgica virilitat del camp, la espontánea franquesa del montanyá, la generosa esplendidesa del potentat, aplegadas totas aqueixas qualitats en organisations de ferro que ni 'l temps corca ni la forsa material doblega.

Per aquets motius, a un poble de tals qualitats no podia esserli indiferent, per cap concepte, l'acte importantíssim, que pera son present y son pervindre li representava la inauguració de la via férrea.

Tots per igual y cada hú en la esfera de sas pocas ó moltas possibilitats, volgueren contribuir al major lluhiment de unas festas ab las quals la població de Valls deixá sentada dignament sa fama de generosa, espléndida y hospitalaria; consignant quant merescut tenia 'l benefici que la Companyia dels ferrocarrils directes li otorgava, unintla ab la segona capital d'Espanya, centre de l'activitat y del comerç nacionals.

***

A las nou en punt del matí del dia 31 de Jener, arrencá lo tren oficial de la estació de Barcelona, compost del corresponent furgó, lo cotxe-saló, propietat del Excm. Sr. D. Francisco Gumá, y cinch cotxes de primera classe, arrastrats per la locomotora n.º 1, que porta lo nom del director-gerent de la Companyia dels ferrocarrils directes de Madrid a Saragossa y Barcelona.

La especial disposició dels wagons, la intimitat entre las personas allí reunidas y la expansió propia del acte que 's realisava foren causa de general animació entre las personas que composavan la comitiva oficial, en la que hi figuravan la superior autoritat civil de la Provincia, lo general Galvis, representants de las autoritats eclesiástica y municipal de Barcelona, lo director-gerent y concell del ferro-

carril, alguns diputats y senadors y gran nombre de personas distingidas en las Arts, las Ciencias, lo Comers y 'l Periodisme, venint a formar un conjunt de més de duas centas personas. Galant ornament d'aqueix tren y causa principal de graciós amenitat, durant lo viatge, foren las distingidas senyoras y senyoretas que formavan part de la comitiva

Ab 109 minuts, puig portavam una velocitat d'uns 50 kilòmetros per hora, atravessarem los 17 túnels de la 1.ª secció que suman una llargada de 3 k 876.80, deixant enrera las estacions de 4.ª classe en las poblacions del Prat, Gavá, Castelldefels, Cubellas y Calafell; la de Sitjes de 2.ª, y la de Vilanova de 1.ª classe, havent recorregut un trassat de 56 k 300 ab 221 obras de fàbrica y atravessant lo plá del Llobregat ab una recta horizontal de més de 13k y un altra de 4 k 50 de Gavá a Castelldefels.

Entrant donchs a la 2.ª secció, ó sia la de Calafell a Valls, las condicions del trassat de la línia perteneixen a un trassat de primer ordre, puig si be es veritat que s'ha empleat, encara que rarament, lo raig de 600 metros, pot dirse que 'ls raigs de las curvas están compresos entre 800 y 3.500 metros.

No deixa de correspondre 'l trassat vertical al horizontal, puig essent la llargada de la línia en explotació desde avuy de 90 k 308, conté 33 k 981 en horizontal, 30 k 432 ab pendents menors de mitj per cent, 12 k 750 entre mitj y un per cent y 13 k 145 entre un y un y quart per cent.

Lo moviment de terras ha sigut notable, puig en la 1.ª secció ha calgut desmontar dins de la línia 613.723 metros cúbichs y fora d'ella pera préstams 391.156 metros cúbichs y en la 2.ª secció hi há 1.132.750 metros cúbichs de desmont, dintre de la línia, 190.398 metros cúbichs pera préstam, donant un total d'excaacions de 2.328.027 metros cúbichs, ab un terraplé total de 1.967.000 metros cúbichs.

En aquesta 2.ª secció que comprén las estacions de Sant Vicents de Calders, Roda de Bará, Salomó y Vilabella, totas de 4.ª classe y la de Valls de 2.ª, hi han 99 obras de fàbrica, que ab las 221 de la secció 1.ª, forman un total de 320 obras de fàbrica, desde Barcelona a Valls, qual distancia es de 90 k 308, corresponentne 56 k 300 fins a Calafell y 'l resto de 34 k 008 fins a Valls.

Inútil es dir que en totas las poblacions del tránzít regná gran entusiasme, saludant al tren oficial ab vivas, músicas y escopetadas que retratavan l'alegria d'aquellas poblacions, que en massa acudian a presenciar lo pás del primer tren.

A la una de la tarde estiguerem a la vista de Valls, qual estació, plena a gom de personas invitadas ab gran nombre de banderas presentava un magnífich aspecte.

Fetas las salutacions de costum en semblants casos, entre las autoritats de la Vila y las novament arribadas, se posá en marxa la comitiva fent sa entrada en la nova Ciutat y dirigintse tot seguit a la Iglesia parroquial, ahont se cantá un solemne *Te-Deum*.

A la sortida de la Iglesia, presentava la plasa Consistorial l'aspecte més vistós, y del que difícilment pot darsen compte. Los brillants colors dels trajos, típichs del país, la bellugadissa de tanta gent frissosa pera presenciar lo aixecament dels castells, lo toch de las grallas, lo remoreig de la gent, lo trajo distintiu dels castellers, la animació dels balcons y finestras, atapahidas de curiosos, tot produhia un conjunt, del que fa exacte pintura un dels capítols de la novela que ab magistral coneixement del país y sas costums ha escrit lo fill d'aqueixa

vila en Narcís Oller. A la sortida, donchs, de la comitiva y un cop colocada aquesta en las amples balconadas de las Casas Consistorials, comensaren sa tasca 'ls castellers, logrant ab sos atrevits treballs los més ruydosos y espontanis aplaudiments.

**

Las tres de la tarde era l' hora ficsada pera la celebració del gran dinar ab lo qual l' Ajuntament obsequiava al gerent del ferrocarril y demés personas invitadas. Lo lloch ahont se celebrá aquest acte fou lo teatre convertit en elegant saló severament decorat. Més de 150 foren los comensals, qual presidència fou conferida al Excm. Sr. D. Joseph Galvis, capitá general interi de Catalunya, qui al terminar lo banquet, que fou espléndidament servit, brindá per S. M. lo Rey, per D. Francisco Gumá y per la prosperitat de Valls.

Seguí en l' ús de la paraula 'l Sr. D. Joseph Dilla, arcalde de Valls, brindant per la nova ciutat, per Vilanova, per Gumá, Junta del ferrocarril y accionistas; després brindá D. Domingo Sanromá per en Gumá, per sos paisans y pels empresaris de la via.

Brindaren seguidament lo Sr. Torrents, vice-president del Consell y 'l Sr. Gobernador de Barcelona; lo Sr. Romero brindá pel proteccionisme en nom de las Aforas de Barcelona, qual districte representa en las Córts; lo senyor Creus brindá per en Gumá y per la ciutat de Valls; lo Sr. Manté, en representació del Excm. Sr. Arcalde Constitucional de la capital del Principat, brindá saludant en nom de la ciutat de Barcelona á la de Valls y per en Gumá; lo Sr. Bohigas, de la premsa, per Gumá y proposant se fes present dels rams que adornavan la taula á las Sras. Marquesa de Mariana, del Gobernador y del Sr. Sanromá; don Ramon Rocasans llegí una poesia escrita en catalá y adecuada al acte que s' estava celebrant; lo diputat Sr. Marin, brindá pera que surti un D. Francisco Gumá en totas las provincias espanyolas.

S' alsá lo Sr. Gumá pera fer la historia de la manera com s' havia tingut de portar á cap la realisació del ferrocarril fins á Valls, condolguentse en gran manera del fet ocorregut á Sant Vicents de Calders y ab una emoció extraordinaria prometé que dintre de un any lo ferrocarril arribaria á Reus, després á Saragossa y després més enllá; la concurrència esclatá en unánims picaments de mans. Acabá per brindar pera que 'l ferrocarril siga 'l progrés pera Valls y 'l progrés de la obra total. A continuació parlá 'l Sr. Pujol, secretari dels Directes, explicant la munió d' obstacles que s' havían oposat á la empresa pera la construcció del ferrocarril, per quals empleats y operaris brindá. Lo Sr. Comerma (D. Andreu Avels), ho feu per las autoritats provincials y pera 'l Principat de Catalunya, terminantse l' acte després d' haver llegit una poesia catalana, son autor, D. Joan Roig y Ballesta, puig era la hora de retornar á Barcelona en l' últim tren, la major part dels convidats forasters.

**

En aqueix mateix lloch fou ahont á las deu del vespre tingué efecte lo sumptuós ball, al qual concorregueren las més distingidas senyoras y senyoretas de Valls, aixís com las forasteras, que en gran nombre 's trobavan en la nova Ciutat per rahó de las festas.

Ressenyar un per un los lucosos trajos y anomenar á cada una de las distingidas y hermosas damas que 'ls lluhian fora tasca que resultaria imperfecta. Baste assegurar que 'l tea-

tre, convertit en elegant sala de ball, presentava l' aspecte més animat y distingit que darse puga. Termená aqueixa festa á las primeras horas de la matinada deixant agradabilíssima impressió y bon recort als que hi assistiren.

**

Lo segon y últim dia de las festas pot dirse qu' estava dedicat á las lletres catalanas. Durant aquest dia tingué lloch lo Certámen literari, la vetllada dedicada als poetes premiats y escriptors forasters, aixís com lo *thé* ofert per lo Centre de Lectura al Director-gerent y Concell d' administració del ferrocarril, en qual solemnitat se brindá en la nostra llengua y 's llegiren poesías catalanas.

¡Llástima gran que 'l Certámen literari no pogués celebrarse en lo sumptuós envelat, aixecat per los Srs. Vilanova, en la plassa dels quartels, puig es ben segur que hauria produhit grandíssim efecte per la elegant y vistosa ornamentació del lloch. Lo temporal de plujas y vent impedí que aqueixa solemnitat tingués lloch en lo local previament designat, originant perjudicis materials de consideració.

En son defecte s' habilitá á corre-cuyta l' espayós saló de la *Violeta*, ahont á las sis en punt de la tarde comensá la festa literaria; vententse ab gran dificultat, lo jurat y comitiva oficial, pera ocupar sos llochs; puig era inmensa la concurrència que omplia completament la sala.

Segons estava anunciat, sortí del Círcol Espanyol lo Jurat Calificador, la Directiva del Certámen, escriptors premiats y personas invitadas, precedits de una música, dirigintse al lloch de la festa y passant per los principals carrers de la població, qu' estaban atestats de curiosos.

Arribada la comitiva al Saló de la *Violeta*, obrí la sessió 'l Sr. D. Laureano Figuerola, president del Círcul espanyol y lo del Jurat, en ausencia del Excm. Sr. D. Víctor Balaguer, D. Angel Guimerá, qui tenia a la dreita l' Ilustre Sr. Grau, vicari general de Tarragona. Entre 'ls que ocupavan llochs en l' entarimat, á més dels escriptors premiats y personas invitadas, hi vejerem al diputat provincial de Tarragona Sr. Farrés, Sr. Rector de Valls, Sr. Picazo, governador militar del Castell de Sant Fernando de Figueras y otras distingidas personas. Lo Sr. Guimerá doná lectura d' un discurs abundant en ideas catalanistas, que publiquem en aquest número; després del qual lo Sr. D. Joseph Ixart llegí la corresponent memoria sobre las composicions rebudas y 'l fallo del Jurat, del que 'n resultaren 21 ab premi.

Obert lo plech que contenia 'l nom del autor premiat, resultá esser D. Sebastiá Trullol y Planas, per sa composició titulada «¡May més!» lo qual nombrá reyna del Certámen á sa germana Srta. Lluisa. Lo segon premi fou adjudicat á D. Francesch Ubach y Vinyeta per la que dú per títol «La gent del llamp;» lo tercer á D. Manel Mata y Maneja per la oda «A Tarragona;» lo quart, seté, onzé y diseté á D. Melcior de Palau respectivament per sas memorias «Red de comunicaciones, etc.» «Dado el cambio que en la manera de ser de Valls, etc.» «Influencia que exerceixen, etc.» y la poesia «Al siglo XIX;» lo quint á D. Joseph Coroleu per los «Xiquets de Valls;» lo sisé á D. Jaume Ramon y Vidals per lo treball «Red de comunicaciones, etc.;» lo vuyté á la poesia «Niu d' amor» de D. Ferrán Agulló y Vidal; lo nové y quinzé á D. Ramon Bassegoda per «La dona catalana» y «La locomotora;» lo desé á D. Lluís Ferrer y Soler per «Los grandes inventos del presente siglo;» lo dotzé y vinté á D. Joaquim

Riera y Bertran per sos treballs «L' esperit regional y la unitat de la nació...» y «L' arribada;» lo tretzé á D. Salvi Boada per lo treball «Demostrar com la educació é instrucció, etc.;» lo catorzé á D. Félix Sementé y Ferrerons per lo que dú 'l títol «Aventajtes que las societats cooperativas, etc.;» lo setzé á D. Frederich Soler per son drama «Set de justicia;» lo divuyté á D. Gabriel Vilalta per son treball titolat «La circulacion de los capitales es uno de los principales elementos de riqueza.—El movimiento es la vida, la inaccion es la muerte;» lo dinoué á la poesia «Quinz' anys» de Donya Dolors Moncerdá de Maciá; y 'l vintiun per la «Cansó del trull» á D. Isidro Frías.

Després d' haverse donat lectura á algunas de las composicions premiadas, D. Francesch Matheu, individuó del Jurat, llegí una poesia que dú per nom «Lo Renaxement,» després de lo qual lo senyor president del «Círcul Espanyol,» doná per acabat l' acte, que deixarà grata impressió á la població de Valls.

Las vuyt del vespre eran quant terminá aqueixa festa, apareixent la població completament iluminada per vistosas combinacions de gas que lluhiren los principals edificis públichs, societats y casas particulars. Los carrers y plassas estaban sumament concorreguts y la animació y trasbals eran extraordinaris.

A las deu comensáren simultáneament lo *thé* ofert al Sr. Gumá, en qual acte 's pronunciaren entusiastas y espressius brindis, y la vetllada literaria donada en lo elegant saló del *Centre de lectura*.

Obrí la sessió lo Sr. President demanant al Sr. Comerma, distingit enginyer, que tant honra á Catalunya, passés á ocupar la presidencia, que en aquella solemnitat li corresponia per las molts deferencias que 'l Centro havia rebut d' ell. Prolongadas salvas d' aplaudiments aculliren aquest prech; passant á ocupar lo setial indicat lo ilustre fill de Valls.

A seguida foren llegits diferents treballs en prosa y vers, originals de distingits escriptors catalans, los quals obtingueren generals aplausos, fent sumament agradables y entretingudas las 3 horas que durá la vetllada.

Atenta y sempre galant la Junta directiva del Centre, obsequiá als poetes y escriptors qu' havían pres part á la festa, ab un espléndit refresch, servit en lo mateix local de la societat, en lo qual regná la més franca expansió y pur entussiasme.

**

Aixís terminaren las festas que la ciutat de Valls volgué dedicar á la inauguració del ferrocarril, que no hi há pas dubte, ha de darli nova vida y major activitat. Aixís cregué correspondre dignament á sa fama d' espléndida y generosa, agasatjant á tots quants hi assistiren y que es ben segur han de guardar bon recort de consemblants festas.

X.

AVIS ALS SUSCRIPTORS

Havent pogut enllestirse já l' índice y portada de LA ILUSTRACIÓ CATALANA corresponents al volúm de l' any passat, los repartim ab lo present número, podent, per lo tant, nostres abonats utilitzar desd' avuy, pera sa enquadració, la ventatja que 'ls oferim en lo primer anunci de la plana que segueix.

LA ILUSTRACIÓ CATALANA

Desitjosa aquesta Empresa de complaure als subscriptors, ha encarregat á un acreditat taller d'enquadernacions la confecció de luxosas tapas, tant pera enquadrar los números corresponents al any passat com pera l'exposició de números solts, que pot oferir en Barcelona als preus següents :

- TAPAS ab dibuixos daurats y negres, cantoneras y claus de metall, lllom de xagrí y tela inglesa, propias pera cassinos, cafés, etc., etc. ... Rs. 36
ENQUADERNACIÓ del volum del passat any ab tapas de gran luxo.. » 36
TAPAS solas, tela inglesa, pera l'enquadernació de volums.. » 22
Además podem oferir alguns exemplars que quedan de la colecció completa de LA ILUSTRACIÓ CATALANA als preus de
COLECCIÓ COMPLETA dels tres anys, enquadrada (2 volums).. Rs. 230
COLECCIÓ COMPLETA dels tres anys, sense enquadrar .. » 160

Las demandas se dirigen á l'Administració - Unió, 28, entresol - Barcelona

Fernando VII, 20. Barcelona ♦ LLUIS VIVES Y COMPANYÍA ♦ Fernando VII, 20. Barcelona

ARMAS

Escopetas pera cassa de un y dos canons, del país y extranger, desde las mes baratas fins al mellor género dels mes celebrats fabricants inglesos.

Escopetas y pistolas de saló Flobert y d'aire comprimido.

ESPECIALITAT

Revólvers y pistolas de Reglament y de butxaca, del Estats-Units del Nort de América.

Canyas de pescar.
Armas antigas y de Toledo.

OBJECTES DIFERENTS

Cartutxos y accessoris. Cartutxos carregats al sistema inglés ab pólvora alemanya é inglesa y ab perdigons forts de Newcastle.

Efectes de gimnassia y d'esgrima.

Panoplias, Perxas, Armaduras enteras del Japó y altres païssos.

Objectes artístichs de ferro cisellat é incrustat de Toledo.

Fuets y espuelas.

Bastons, Boquillas, Petacas, Carteras, Ganivets de las mellors marcas.

Fernando VII, 20. Barcelona ♦ LLUIS VIVES Y COMPANYÍA ♦ Fernando VII, 20. Barcelona

TALLERS DE REPRODUCCIONS ARTÍSTICAS

212 - GRANVÍA - 212

THOMAS

14 - CANUDA - 14

BARCELONA

BARCELONA

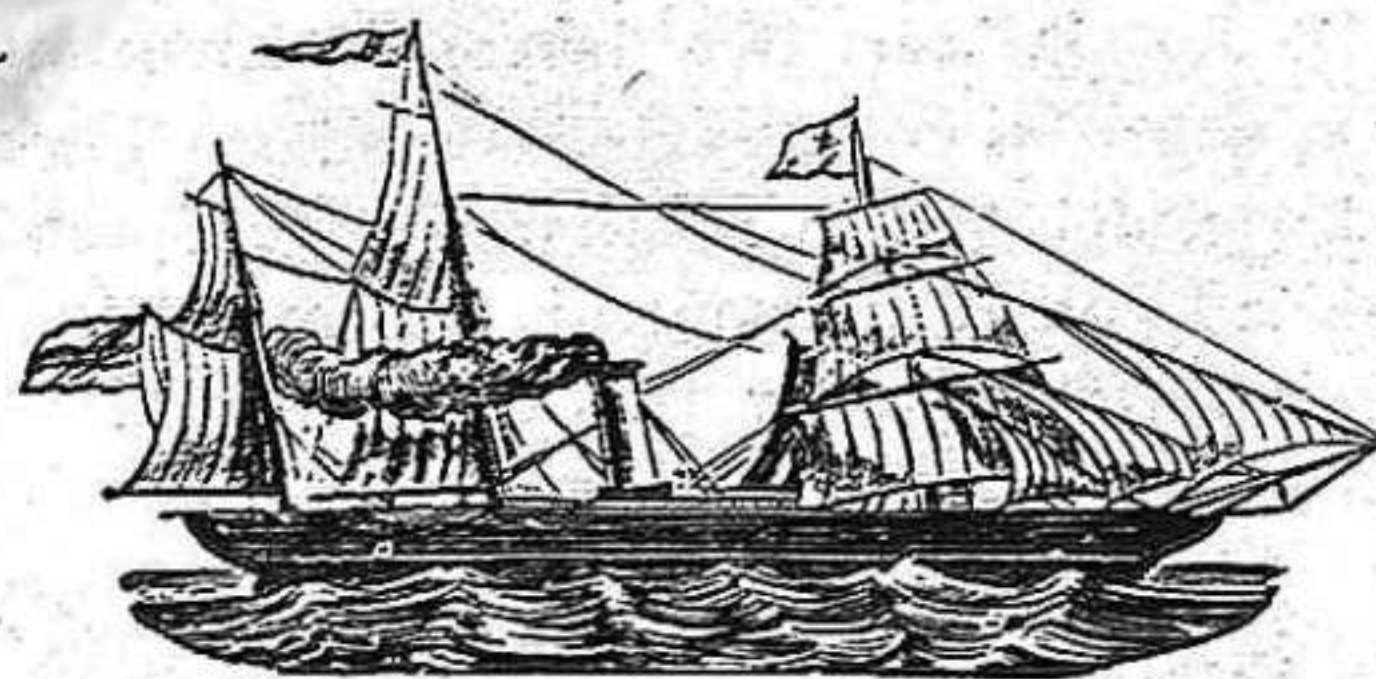
GRABAT PANICONOGRÁFICH Y FOTOGABAT

Reproduccions de dibuixos de totes classes, manuscrits, mapas, música, estamperia, etc., etc., en clixés tipogràfichs

PRIVILEGI EXCLUSIU PERA L' APLICACIÓ DEL TON PAPIER

VAPORS-CORREUS DE LA

AVANS DE A. LOPEZ Y C.A

COMPANYÍA TRASATLÁNTICA

AVANS DE A. LOPEZ Y C.A

SERVEY PERA PUERTO-RICO, HABANA Y VERACRUZ

Servey pera COLON y PACIFICH

Table with columns for destinations (Barcelona, Valencia, Málaga, Cádiz, Santander, Coruña) and departure dates (los días 4 y 25, 5, 7 y 27, 10 y 30, 20, 21) and frequency (de cada mes).

Los vapors que surten los días 4 de Barcelona y 10 de Cádiz admeten càrrech y passatjers pera LAS PALMAS (Gran Canaria) y VERACRUZ.

Los que surten los días 25 de Barcelona y 30 de Cádiz, y 'ls que surten lo 20 de Santander y

lo 21 de Coruña, enllasant lo serveys antillans de la mateixa Companyia Trasatlántica en combinació ab lo ferro carril de Panamá y línea de vapors del Pacífich prenen càrrech á fiete corregut pera 'ls següents punts:

- Litoral de Puerto-Rico.—San Juan de Puerto-Rico, Mayagüez, Ponce y Aguadilla.
Litoral de Cuba.—Santiago, Gibara y Nuevitas.
América Central.—Sabanilla, Colco y tots los principals ports del Pacífich, com Punta Arenas, San Juan del Sur, San José de Guatemala, Champerico, Salina Cruz.
Nort del Pacífich.—Tots los ports principals desde Panamá á California, com Acapulco, Manzanillo, Mazantian y San Francisco de California.
Sud del Pacífich.—Tots los ports principals de Panamá á Valparaiso, com Buenaventura, Guayaquil, Payta, Callao, Arica, Iquique, Caldera, Coquimbo y Valparaiso.

Rebaixas a familias.—Preus convencionals pera estajtes de luxo.—Rebaixas de passatjes d'anada y tornada.—Billets de 3.ª classe pera l' Habana, Puerto-Rico y sos litorals á 35 duros De 3.ª preferent ab més comoditat á 50 duros pera Puerto-Rico y 20 duros pera Espanya.

Lo 25 de Mars sortirà d'aquest port LO VAPOR,

CORUÑA

pera CADIZ, escalas y demás serveys corresponents

Consignataris: senyors D. Ripol y Companyia, plassa del Palau, cantonada al carrer de la Marquesa.

Nota. Aquesta agencia pot facilitar directament als carregadors los medis de assegurar las mercancias y efectes trasportats per los vapors de la Companyia, fins á verificar la entrega de certas mercancias y efectes en los punts de consignació.